

วิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่เกี่ยวกับ คณะรัฐมนตรีและเป็นภารกิจของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ยกร่างขึ้นโดยกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ สภากร่างรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 กำหนดให้สภากร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญและพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันเปิดประชุมสภากร่างรัฐธรรมนูญครั้งแรก ก็ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการร่างและหลักการ รวมถึงตลอดถึงบทบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้กันอย่างกว้างขวาง ทั้งในการนำหลักวิชาการต่าง ๆ เจตนารมณ์ของผู้ร่างและผู้พิจารณา ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้วิจารณ์มาใช้ในการวิพากษ์วิจารณ์

โดยที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ร่างขึ้นบนสถานการณ์ที่จะต้องนำพาประเทศไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์และจัดให้มีการเลือกตั้งต่อไป กับทั้งยังต้องแก้ปัญหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ก่อให้เกิดการผูกขาดอำนาจรัฐและการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม การดำเนินการทางการเมืองที่ขาดความโปร่งใส ไม่มีคุณธรรม จริยธรรม ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่ล้มเหลว และการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนยังไม่ได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมอย่างเต็มที่

รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงมีสาระสำคัญที่มุ่งจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการดำเนินการใน 4 แนวทางด้วยกัน คือ

1. การคุ้มครอง ส่งเสริม และการขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่
2. การลดการผูกขาดอำนาจรัฐและขจัดการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม
3. การทำให้การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรม และจริยธรรม
4. การทำให้ระบบตรวจสอบมีความเข้มแข็งและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹

ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงมีบทบัญญัติที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่ผ่านมา ซึ่งรวมถึงบทบัญญัติในส่วนที่เป็นภารกิจของคณะรัฐมนตรีที่มีหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินด้วย เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีตาม

¹ สภากร่างรัฐธรรมนูญ, ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช . . . ฉบับลงประชามติ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสาสมัครชาติดินแดน, กรมการปกครอง, 2550) น. 170.

รัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความถูกต้อง เรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ สมดังเจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ และความต้องการของประชาชนโดยทั่วไป

เพื่อให้การดำเนินการของคณะรัฐมนตรีเป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น จึงได้ทำการศึกษาวิจัยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว โดยศึกษาเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญโดยดูจากเจตนารมณ์ของผู้ร่าง เพราะกฎหมายลายลักษณ์อักษรทุกชนิดรวมทั้งรัฐธรรมนูญด้วย เกิดจากการเขียนบทบัญญัติต่าง ๆ ของมนุษย์ผู้ร่างไม่ได้เกิดจากสุญญากาศ ในการเขียนบทบัญญัติต่าง ๆ นั้นผู้ร่างย่อมรู้สำนึกและมีเจตนาที่ประสงค์จะให้เกิดองค์การและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตัวบทบัญญัติจึงเป็นเพียงสะพานเชื่อมเจตนาหรือเจตจำนงของผู้ร่างกับผลที่ต้องการให้เกิดขึ้น ดังนั้นการใช้และการตีความรัฐธรรมนูญจึงต้องพิจารณาหลักการทั่วไปของการใช้และตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย เรียกว่า “ทฤษฎีอำเภोजิต” อันหมายความว่าต้องพิจารณาเจตนาของผู้ร่างนั่นเอง² ซึ่งเจตนารมณ์ดังกล่าวถือเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เข้าใจและมองเห็นได้ว่าเพราะเหตุใดบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจึงเป็นเช่นนั้น ซึ่งถือเป็นแนวทางในการศึกษากฎหมายแนวทางหนึ่ง นอกจากนี้การทราบเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญจะก่อให้เกิดผลดีหลายประการ คือ³

ประการแรก องค์การทางการเมืองทั้งหลายจะได้ดำเนินการให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ทำให้สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาการละเมิดหรือการขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญที่เป็นแม่บทได้

ประการที่สอง ศาลทั้งหลายจะสามารถตัดสินข้อพิพาทที่เกิดขึ้นให้ตรงกับเจตนารมณ์อันเป็นการคุ้มครองความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญและป้องกันการทำให้ระบอบการเมืองผิดเพี้ยนไปจากเจตนารมณ์

ประการที่สาม ประชาชนทั้งหลายจะได้ใช้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญกำกับควบคุมการบริหารและการใช้อำนาจขององค์การทางการเมืองให้อยู่ในกรอบของกฎเกณฑ์และกติกากำหนดไว้

² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, "เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ," 4 ปี รัฐธรรมนูญ : ปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิรูปการเมือง, (สถาบันพระปกเกล้า : ตุลาคม 2544) น. 26.

³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ โครงการเฉลิมพระเกียรติ สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) สถาบันพระปกเกล้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2545) น. 3.

รัฐธรรมนูญสถาปนาขึ้นอันเป็นการคุ้มครองประชาชนเองไม่ให้คณะผู้บริหารมาละเมิดสิทธิเสรีภาพที่มีอยู่โดยง่าย

การวิจัยดังกล่าวยังได้ศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้กับรัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมาว่าได้มีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้บ้างหรือไม่ และหากมีได้บัญญัติไว้เช่นใด และเพื่อให้งานวิจัยเรื่องนี้ได้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ยังได้ค้นคว้ากฎหมาย มติ คณะรัฐมนตรี และการดำเนินการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้เคยปฏิบัติมารวมไว้ด้วย เพื่อให้คณะรัฐมนตรี ส่วนราชการและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปพิจารณาดำเนินการให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญต่อไป

ในการยกร่างรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญได้ยกร่างรัฐธรรมนูญ และเสนอสภาร่างรัฐธรรมนูญพิจารณา ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาและแก้ไขเพิ่มเติมตามร่างรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามติ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้⁴

1. การคุ้มครอง ส่งเสริม และการขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่

รัฐธรรมนูญจะต้องไม่ใช่รัฐธรรมนูญของคนเพียงหยิบมือเดียวคือนักการเมืองเท่านั้น แต่รัฐธรรมนูญต้องเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชน รัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีพื้นที่ รัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ โดยดำเนินการดังนี้

1.1 เพิ่มประเภทสิทธิและเสรีภาพให้มากขึ้นกว่าเดิม มากกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สิทธิและเสรีภาพที่เพิ่มขึ้น ได้แก่

1) กำหนดในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐให้สิทธิและเสรีภาพตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยรับรอง มีผลผูกพันเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (มาตรา 82)

2) การคุ้มครองบุคคลจากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา 35)

3) เพิ่มสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว ทั่วถึง โดยเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และทุพพลภาพได้รับการคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม (มาตรา 40) และที่สำคัญคือประชาชนมีสิทธิฟ้องศาลรัฐธรรมนูญด้วยตนเองได้เป็นครั้งแรก (มาตรา 212)

⁴ อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 1 น. 170-186.

4) สิทธิด้านแรงงานที่ได้รับหลักประกันความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการทำงาน รวมทั้งหลักประกันในการดำรงชีพทั้งในระหว่างการทำงานและเมื่อพ้นภาวะการทำงาน ได้รับการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรก (มาตรา 44)

5) สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนได้รับการคุ้มครองอย่างไม่เคยมีมาก่อน ไม่เพียงแต่ห้ามปิดกิจการสื่อมวลชนเท่านั้น ยังห้ามแทรกแซงสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสารและหากมีการดำเนินการดังกล่าวไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมก็ถือเป็นการจงใจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ (มาตรา 45 และมาตรา 46) รวมทั้งห้ามผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการสื่อสารมวลชนด้วย เพื่อป้องกันการใช้สื่อสารมวลชนเพื่อประโยชน์ของตนเอง (มาตรา 48)

6) ประชาชนยังได้รับการศึกษาฟรีไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยเพิ่มให้ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับการสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น นอกจากนี้การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตก็ได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมจากรัฐเช่นกัน (มาตรา 49)

7) เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวได้รับสิทธิเพิ่มขึ้นในการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตามศักยภาพและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (มาตรา 52 วรรคหนึ่ง) เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม และหากเกิดเหตุดังกล่าวขึ้นย่อมได้รับการบำบัดฟื้นฟูจากรัฐ (มาตรา 52 วรรคสอง)

8) บุคคลที่ไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอ มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐเป็นครั้งแรก (มาตรา 55)

9) ขยายสิทธิชุมชน โดยการเพิ่มสิทธิของชุมชน และชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ครอบคลุมถึงกรณีการรวมตัวกันของบุคคลขึ้นเป็นชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องเป็นการรวมตัวกันมาเป็นเวลานาน จนถือว่าเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม (มาตรา 66) นอกจากนี้ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพของประชาชน จะต้องจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน (มาตรา 67 วรรคสอง) โดยชุมชนมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิชุมชนไว้ (มาตรา 67 วรรคสาม)

10) ประชาชนมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นครั้งแรก (มาตรา 62 วรรคหนึ่ง) รวมทั้งมีสิทธิเข้าถึงรายละเอียดของร่างพระราชบัญญัติที่เสนอเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา (มาตรา 142 วรรคหก) นอกเหนือจากสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ (มาตรา 56)

11) ในการทำหนังสือสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศทั้งหลายที่มีผลกระทบต่อประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ รัฐจะต้องให้ข้อมูลจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อน และเมื่อมีการลงนามแล้วจะต้องให้ประชาชนเข้าถึงรายละเอียดของสนธิสัญญา รวมทั้งต้องแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการลงนามในสนธิสัญญาอย่างรวดเร็วเหมาะสม และเป็นธรรมด้วย (มาตรา 190 วรรคสองถึงวรรคสี่)

12) ให้สิทธิประชาชน 50,000 คน เข้าชื่อเพื่อเสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญได้เป็นครั้งแรก (มาตรา 291 (1))

13) ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป (มาตรา 64)

14) ให้ความสำคัญกับสิทธิสตรีมากขึ้น โดยได้กำหนดไว้เป็นหลักการไว้ว่าให้ชายและหญิงมีความเท่าเทียมกัน (มาตรา 30) โดยรัฐต้องให้ความสำคัญส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย (มาตรา 80 (1)) และในการดำเนินนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นจึงได้กำหนดให้การจัดทำบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองในระบบสัดส่วนจะต้องคำนึงถึงโอกาส สัดส่วนที่เหมาะสม และความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชายด้วย (มาตรา 97 (2)) และกรรมาธิการวิสามัญที่สภาผู้แทนราษฎรตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาร่างกฎหมายที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก สตรี คนชรา ผู้สูงอายุ จะต้องมีส่วนของหญิงและชายที่เท่าเทียมกัน เพื่อให้สตรีซึ่งเป็นเพศที่มีความละเอียดอ่อนได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างกฎหมายในประเด็นที่ละเอียดอ่อนด้วย

1.2 ทำให้การใช้สิทธิและเสรีภาพยั่งยืนกว่าเดิม โดยมีมาตรการ ดังนี้

1) แบ่งหมวดหมู่ของสิทธิและเสรีภาพให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนอ่านและเข้าถึงรัฐธรรมนูญได้โดยง่าย โดยแบ่งหมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยออกเป็นส่วน ๆ ได้แก่ สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล (มาตรา 32 - มาตรา 38) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม (มาตรา 39 - มาตรา 40) สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน (มาตรา 56 - มาตรา 62) สิทธิชุมชน (มาตรา 66 - มาตรา 67) สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ (มาตรา 68 - มาตรา 69) ฯลฯ

2) สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้รับรองและคุ้มครองไว้ แม้ยังไม่มีกฎหมายลูกตราขึ้น ประชาชนก็สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพเหล่านั้นได้ทันที โดยการร้องขอต่อศาล (มาตรา 28 วรรคสาม)

3) กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือประชาชนในการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 28 วรรคสี่)

4) ลดจำนวนประชาชนในการเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย จาก 50,000 ชื่อ เหลือเพียง 10,000 ชื่อ (มาตรา 163 วรรคหนึ่ง) โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนประชาชนที่เข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 (มาตรา 163 วรรคสอง) และลดจำนวนประชาชนในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการประจำระดับสูง จาก 50,000 รายชื่อ เหลือเพียง 20,000 รายชื่อ (มาตรา 164)

1.3 ทำให้การใช้สิทธิและเสรีภาพมีประสิทธิภาพและมีมาตรการคุ้มครองอย่างชัดเจน โดยการบัญญัติให้

1) ตัดคำว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ออกจากท้ายบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในหลายมาตรา เพื่อส่งสัญญาณว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกิดขึ้นทันทีตามรัฐธรรมนูญไม่ใช่ตามกฎหมาย

2) กำหนดระยะเวลาในการตรากฎหมายลูกที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ชัดเจน (ส่วนใหญ่ประมาณ 1 ปี) เพื่อมิให้ผู้มีอำนาจ่วงเวลาในการตรากฎหมายลูกอันเป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (มาตรา 303)

3) ให้ประชาชนมีสิทธิฟ้องศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีคำวินิจฉัยว่ากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้โดยตรงในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (มาตรา 212)

4) ให้ชุมชนมีสิทธิฟ้องศาลได้ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิของชุมชน (มาตรา 67 วรรคสาม)

5) ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฟ้องศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองได้ในกรณีที่กฎหมาย กฎ คำสั่ง หรือการกระทำใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ และเป็นผู้เสียหายแทนประชาชนเพื่อฟ้องศาลได้ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน (มาตรา 257 (2), (3) และ (4))

6) ในกรณีที่เห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการมิชอบอันมีผลกระทบต่อประชาชนส่วนรวม ผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้โดยมิต้องมีการร้องเรียนก่อน (มาตรา 244 วรรคสอง)

1.4 ทำให้แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐมีความชัดเจน รอบด้าน และผูกพันรัฐมากกว่าเดิม โดยการบัญญัติให้

1) มีการแยกแยะหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐให้ครอบคลุมทุกด้านอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นด้านความมั่นคง ด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม ด้านกฎหมายและการยุติธรรม ด้านการต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านวิทยาศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญาและพลังงาน และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

2) กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในเรื่องที่สำคัญเพิ่มขึ้น เช่น รัฐต้องพัฒนาระบบงานภาครัฐโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ (มาตรา 78 (4)) จัดให้มีการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม (มาตรา 81 (3) และ (4)) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มาตรา 83) ปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีอากรให้มีความเป็นธรรม (มาตรา 84 (3)) คุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร (มาตรา 84 (8)) จัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและมีให้สาธารณูปโภคดังกล่าวตกอยู่ในความผูกขาดของเอกชน (มาตรา 84 (10)) กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการให้เกษตรกรมีที่ดินเพื่อใช้ประกอบการเกษตรอย่างทั่วถึง (มาตรา 85) และไม่ให้อำนาจการใดที่เป็นเหตุให้โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนหรือเพื่อความมั่นคงของรัฐตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน หรือทำให้รัฐเป็นเจ้าของน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ด (มาตรา 84 (11))

3) กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ได้แก่ 'สภาพัฒนาการเมือง' ซึ่งทำหน้าที่คอยสอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการเมือง (มาตรา 78 (7)) กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง คอยช่วยเหลือและสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมอันเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง (มาตรา 87 (4)) องค์กรเพื่อปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม มีหน้าที่

ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม (มาตรา 81 (4)) สภากษัตริกร คอยวางแผนการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกร (มาตรา 84(8)) โดยมาตรา 303 กำหนดให้มีการดำเนินการจัดทำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรตั้งที่กล่าวมา ภายในเวลา 1 ปี นับแต่วันที่คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภา นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้มีคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะการจัดทำกฎหมายที่ต้องตราขึ้นเพื่อ อนุรักษ์การให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (มาตรา 81 (3))

4) กำหนดให้รัฐบาลที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่า จะดำเนินการใด ในระยะเวลาใด เพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแผนนโยบายพื้นฐาน แห่งรัฐ และต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการว่ามีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง เสนอ ต่อรัฐสภาปีละ 1 ครั้ง (มาตรา 75 และ 76)

1.5 ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของท้องถิ่นและกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ระดับประเทศ โดยการกำหนดให้

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระอย่างเต็มที่ในการบริหารงานของตนเองในทุก ด้าน และเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะที่มีความหลากหลาย (มาตรา 281 วรรคหนึ่ง) กำหนดให้มีการตรากฎหมายรายได้ท้องถิ่นเพื่อวางหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บภาษี และรายได้อื่น ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 283 วรรคสี่) และกำหนดให้มีการจัด โครงสร้างการบริหารที่คล่องตัว (มาตรา 284 วรรคเก้า)

2) ปฏิรูประบบการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้บุคลากร ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสถานะเป็นข้าราชการเช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือน ระดับประเทศ มีคณะกรรมการข้าราชการส่วนท้องถิ่นเป็นของตนเองที่อิสระจากส่วนกลาง โดย ให้สามารถโอนย้ายข้าราชการระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ รวมทั้งการให้มี คณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมระดับท้องถิ่นด้วย (มาตรา 288)

3) เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น ให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถ ลงประชามติในเรื่องที่เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองได้ (มาตรา 287 วรรคหนึ่งและวรรคสอง) ลด จำนวนประชาชนที่จะเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่นและการเสนอร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น (มาตรา 285 และมาตรา 286) รวมทั้งการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องรายงานการ ดำเนินงานต่อประชาชน ในเรื่องการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และผลการดำเนินงานใน

รอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกำกับกับการบริหารจัดการ (มาตรา 287 วรรคสาม)

4) ปรับปรุงระบบการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพโดยให้มีมาตรฐานกลางในการดำเนินงาน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติได้เอง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความแตกต่างในระดับของการพัฒนาและประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการจัดให้มีกลไกการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยประชาชน (มาตรา 282 วรรคสอง)

2. การลดการผูกขาดอำนาจรัฐและจัดการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มุ่งเน้นให้มีรัฐบาลที่เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพต้องไม่ใช่การผูกขาดอำนาจแต่เพียงผู้เดียวจนนำไปสู่การใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะต้องลดการผูกขาดอำนาจและสร้างดุลยภาพของอำนาจในทางการเมืองขึ้น โดยมีมาตรการ ดังนี้

2.1 เสริมสร้างอำนาจทางการเมืองให้แก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนเป็น “ผู้เล่น” มิใช่ “ผู้ดู” ทางการเมืองอีกต่อไป ซึ่งมีมาตรการมากมายดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้อ 1 เช่น

1) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้าขายต่าง ๆ ของภาครัฐ (มาตรา 58, มาตรา 163 วรรคห้า และมาตรา 190 วรรคสาม) การทำหนังสือสัญญา (มาตรา 190) การลงประชามติในเรื่องที่สำคัญและมีผลผูกพันการตัดสินใจของรัฐบาล (มาตรา 165) และการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (มาตรา 291วรรคหนึ่ง)

2) ให้ประชาชนและชุมชนมีอำนาจในการฟ้องร้องรัฐที่ใช้อำนาจไม่เป็นธรรมได้ (มาตรา 212 และมาตรา 67 วรรคสาม)

3) ให้ประชาชนใช้สิทธิทางการเมืองได้ง่ายขึ้น เช่น การลดจำนวนประชาชนในการเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองเหลือเพียง 20,000 คน และการเสนอกฎหมายเหลือเพียง 10,000 คน ทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น (มาตรา 163 มาตรา 164 มาตรา 271 มาตรา 285 และมาตรา 286)

2.2 จำกัดการผูกขาดและการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมของรัฐบาล โดยมีมาตรการ ดังนี้

1) ให้นายกรัฐมนตรีอยู่ได้ไม่เกิน 8 ปี (มาตรา 171 วรรคสี่)

2) การตราพระราชกำหนดของรัฐบาลจะต้องถูกตรวจสอบโดยเคร่งครัดจากศาลรัฐธรรมนูญ มิใช่ตามอำเภอใจของรัฐบาลอีกต่อไป รัฐบาลจะตราพระราชกำหนดได้ก็ต่อเมื่อเป็น

กรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ มิใช่เป็นกรณีที่รัฐบาลตราพระราชกำหนดเพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบของรัฐสภา (มาตรา 184)

3) ให้มีหมวดการเงิน การคลัง และงบประมาณขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยเพื่อมิให้ รัฐบาลใช้จ่ายเงินอย่างไม่มีวินัยทางการเงินและงบประมาณ อันจะก่อให้เกิดภาวะทางการเงินการคลังของประเทศ (มาตรา 166 ถึงมาตรา 170) โดยจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ กิจกรรม แผนงาน และโครงการให้ชัดเจน (มาตรา 167 วรรคหนึ่ง) ใช้จ่ายงบกลางต้องมีจำนวนจำกัดและต้องแสดงผลและความจำเป็นด้วย (มาตรา 167 วรรคสอง)

4) ให้รัฐสภา ศาล และองค์กฤษฎีตามรัฐธรรมนูญสามารถขอแปรญัตติต่อคณะกรรมาธิการของสภาได้โดยตรง เพื่อมิให้รัฐบาลใช้การจัดสรรงบประมาณเป็นเครื่องมือต่อรองการทำหน้าที่ขององค์กฤษฎีเหล่านี้ (มาตรา 168 วรรคเก้า) เช่นเดียวกับการให้องค์กฤษฎีตามรัฐธรรมนูญสามารถเสนอแก้ไขกฎหมายของตนไปยังรัฐสภาได้โดยไม่ถูกรัฐบาลขัดขวาง (มาตรา 142 (3))

5) ให้องค์กฤษฎีการเป็นอิสระจากรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (มาตรา 255)

6) กำหนดขอบเขตภาระหน้าที่ของรัฐบาลรักษาการอย่างชัดเจน เพื่อมิให้รัฐบาลรักษาการแทรกแซงการทำงานของฝ่ายประจำ และใช้กลไกของรัฐไปสนับสนุนพรรคการเมืองและผู้สมัครฝ่ายตนในการเลือกตั้ง (มาตรา 181)

7) ห้ามรวบรวมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภาในระหว่างอายุของสภา เพื่อป้องกันการเกิดเสียงข้างมากอย่างผิดปกติในสภา (มาตรา 104)

2.3 ให้คนดีมีความสามารถเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเป็นอิสระจากการครอบงำของพรรคการเมือง เพื่อทำหน้าที่ผู้แทนประชาชนอย่างเต็มที่ โดยบัญญัติอย่างชัดเจนว่า

1) ปรับปรุงระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากเขตเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรในเขตการเลือกตั้งที่ใหญ่ขึ้น เพื่อให้คนดีมีความสามารถ สามารถแข่งขันกับคนที่ใช้เงินได้ ปรับปรุงระบบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเป็นระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่มีการแบ่งเป็นกลุ่มจังหวัดออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัด เพื่อมิให้มีการกระจุกตัวผู้แทนราษฎรแต่ในส่วนกลาง และยกเลิกสัดส่วน 5% เพื่อให้พรรคเล็กมีที่นั่งในสภาเพื่อให้เกิดความหลากหลายในความคิดทางการเมือง

2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอิสระจากมติพรรคการเมืองในการตั้งกระทู้ถาม การอภิปราย และการลงมติในการอภิปรายไม่ไว้วางใจ (มาตรา 162 วรรคสอง)

3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถเสนอร่างกฎหมายได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากพรรคการเมืองของตนอีกต่อไป (มาตรา 142(2))

2.4 ให้สมาชิกวุฒิสภาปลอดจากอิทธิพลของพรรคการเมืองอย่างแท้จริงด้วยการกำหนดให้มีสมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง 76 คน (จังหวัดละ 1 คน) และมาจากการสรรหา 74 คน รวมแล้ว 150 คน (มาตรา 111) เพื่อมิให้มีการแทรกแซงจากกลุ่มการเมืองให้มากที่สุด โดยสมาชิกวุฒิสภาทั้งจากการเลือกตั้งและการสรรหานั้นได้กำหนดคุณสมบัติให้สูงขึ้นและห่างไกลจากการเมืองมากขึ้น (มาตรา 115) ส่วนสมาชิกวุฒิสภามาจากการสรรหานั้น มีการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาที่เป็นกลางมากที่สุด (มาตรา 113) และสรรหาสมาชิกวุฒิสภาจากบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์จากทุกกลุ่มวิชาชีพ ในขณะที่เดียวกันก็เปิดโอกาสให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมด้วย (มาตรา 114)

2.5 ห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาแทรกแซงข้าราชการประจำ โดยการกำหนดห้ามก้าวกายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนและพรรคการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการปฏิบัติราชการหรือการดำเนินงานในหน้าที่ประจำ การบรรจุ แต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่งหรือเงินเดือน (มาตรา 266)

3. การทำให้การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรมและจริยธรรม

ความโปร่งใส มีคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองคือสิ่งที่ขาดหายไปในการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 นักการเมืองจำนวนมากไม่ตระหนักถึงสิ่งเหล่านี้ อาศัยศรีธนญชัยทางการเมืองหลบเลี่ยงกฎหมาย สร้างผลประโยชน์ทับซ้อน ร่ำรวยบนความทุกข์ยากของชาติบ้านเมืองและประชาชน มาตรการที่จะนำประเทศไทยไปสู่ประชาธิปไตยอย่างแท้จริงในทางเนื้อหามิใช่ประชาธิปไตยในทางรูปแบบ จึงได้แก่

3.1 บัญญัติหมวดคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้อย่างชัดเจน

1) จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีมาตรฐานที่ชัดเจน โดยมีกลไกและระบบในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งกำหนดขั้นตอนการลงโทษตามความร้ายแรงแห่งการละเมิด (มาตรา 279)

2) การฝ่าฝืนมาตรฐานจริยธรรมที่ร้ายแรงของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนำไปสู่การถอดถอนออกจากตำแหน่ง (มาตรา 280)

3) ได้กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้กำกับดูแลคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (มาตรา 250 (5))

3.2 กำหนดมาตรการเพื่อไม่ให้มีผลประโยชน์ทับซ้อนทางการเมือง โดยการบัญญัติ

1) ห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น ห้ามมิให้รับหรือแทรกแซงหรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทานจากรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม ห้ามมิให้รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจปฏิบัติกับบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ รวมทั้งห้ามมิให้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าว (มาตรา 265)

2) นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต้องไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไป ทั้งนี้ ตามจำนวนที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้ใดประสงค์จะได้รับประโยชน์จากกรณีดังกล่าวต่อไป ให้นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้นั้นแจ้งให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง และให้นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้นั้นโอนหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าวให้นิติบุคคลซึ่งจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งห้ามมิให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีผู้นั้นกระทำการใดอันมีลักษณะเป็นการเข้าไปบริหารหรือจัดการใด ๆ เกี่ยวกับหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าว (มาตรา 269)

3.3 การแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความเข้มข้นขึ้น คือ นอกจากจะต้องแสดงของตน ของคู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะแล้ว ยังขยายไปถึงทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมด้วย (มาตรา 259) นอกจากนี้ การแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจะต้องเปิดเผยให้แก่สาธารณชนเช่นเดียวกับของรัฐมนตรี (มาตรา 261)

3.4 ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาได้ง่ายขึ้น

1) กรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอกการลงโทษก็พ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่ความผิดที่กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท (มาตรา 106 (11) และมาตรา 119 (8))

2) กรณีนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี เมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอกการลงโทษก็ตามก็พ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษหรือความผิดฐานหมิ่นประมาท (มาตรา 182 (3))

3.5 ห้ามประธานสภา รองประธานสภา นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีดำเนินการในลักษณะที่มีผลประโยชน์ทับซ้อน

1) กรณีประธานสภาและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ในระหว่างการดำรงตำแหน่งจะเป็นกรรมการบริหารหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองในขณะเดียวกันมิได้ (มาตรา 124 วรรคห้า)

2) กรณีนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ห้ามมิให้ออกเสียงลงคะแนนในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำรงตำแหน่ง การปฏิบัติหน้าที่ หรือการมีส่วนได้เสียในเรื่องนั้น (มาตรา 177 วรรคท้าย)

4. การทำให้องค์กรตรวจสอบมีความอิสระ เข้มแข็ง และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์กรตรวจสอบและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นความหวังของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ถูกแทรกแซงและล้มเหลวในการทำงาน การปรับปรุงระบบตรวจสอบทั้งระบบจึงจำเป็นต้องเกิดขึ้น

4.1 ปรับปรุงระบบการสรรหาองค์กรตรวจสอบ เพื่อให้ได้คนที่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง โดยการกำหนดให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎร และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรเป็นคณะบุคคลสรรหาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

4.2 ปรับปรุงอำนาจหน้าที่และระบบการทำงานขององค์กรตรวจสอบให้ดียิ่งขึ้น

1) ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับฟ้องเรื่องที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพได้โดยตรง (มาตรา 212)

- 2) ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้พิจารณาคดีที่มีการฟ้องว่านักการเมืองไม่แสดงทรัพย์สินหรือหนี้สินหรือแสดงทรัพย์สินหรือหนี้สินเป็นเท็จด้วย (มาตรา 263)
- 3) ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดูแลเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการประจำระดับสูงเท่านั้น เพื่อให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (มาตรา 250)
- 4) ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของสามารถยับยั้งเรื่องที่เกิดความเสียหายต่อประชาชนโดยส่วนรวมหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะขึ้นได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องเรียนได้ (มาตรา 244 วรรคท้าย) นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (มาตรา 244 (2)) และมีอำนาจติดตาม ประเมินผล และจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงข้อพิจารณาเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญในกรณีเห็นว่าจำเป็น (มาตรา 244 (3))
- 5) เพิ่มอำนาจคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฟ้องศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองได้ ในกรณีที่กฎหมาย กฎ คำสั่ง หรือการกระทำใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ และเป็นผู้เสียหายแทนประชาชนเพื่อฟ้องศาลได้ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน (มาตรา 257 (2) และ (3))
- 6) ให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีอำนาจเพิ่มขึ้นในการให้ความเห็นเกี่ยวกับร่างกฎหมายทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคมด้วย (มาตรา 258)
- 7) ให้องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ รัฐสภา และศาล สามารถแปรญัตติงบประมาณได้โดยตรงกับกรรมาธิการของสภา (มาตรา 168 วรรคท้าย)
- 8) ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถอภิปรายนายกรัฐมนตรีย่างขึ้นโดยใช้เสียงเพียงหนึ่งในห้า (มาตรา 158 วรรคหนึ่ง) และสามารถอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีรายบุคคลได้โดยใช้เสียงเพียงหนึ่งในหกเท่านั้น (มาตรา 159 วรรคหนึ่ง) นอกจากนี้ ยังกำหนดให้สามารถอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีที่หลบการอภิปรายไม่ไว้วางใจโดยไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอื่นได้ (มาตรา 159 วรรคสอง และวรรคสาม) เช่นเดียวกับการกำหนดให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต้องมาตอบกระทู้ถามและชี้แจงกับสภาด้วยตนเอง (มาตรา 162)
- 9) แยกองค์กรอัยการออกมาเป็นอิสระจากรัฐบาลเพื่อให้องค์กรอัยการทำงานได้อย่างอิสระในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาล (มาตรา 255)

10) ให้มีผู้ไต่สวนอิสระซึ่งมาจากการแต่งตั้งของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เพื่อช่วยเหลือให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพมากขึ้น (มาตรา 276) ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ของผู้ไต่สวนอิสระดังกล่าวจะได้บัญญัติไว้ในกฎหมายต่อไป

4.3 จัดให้มีระบบการตรวจสอบการทำงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

1) การให้ใบเหลือง ใบแดง ของคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้

ส่วนการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น สามารถอุทธรณ์คำสั่งคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ศาลอุทธรณ์ได้ (มาตรา 239)

2) กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดขององค์กรตามรัฐธรรมนูญอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครอง สามารถถูกตรวจสอบโดยศาลปกครองได้ (มาตรา 233)

3) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีอำนาจตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษารรคดีของศาล (มาตรา 244(1) (ค))

การวิเคราะห์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติในส่วนที่เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีที่เป็นภารกิจของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีโดยตรงอยู่เป็นจำนวนมาก บทบัญญัติบางมาตราก็เป็นการเพิ่มเติมหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงจากบทบัญญัติเดิมของรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่หรือบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีเป็นไปด้วยความถูกต้องตรงตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จึงสมควรวิเคราะห์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวโดยดูถึงเจตนารมณ์และเหตุผลของผู้ร่างคือกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญและสภาร่างรัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญทุกฉบับที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไม่ว่าจะมีเนื้อหาเหมือนกันหรือต่างกัน รวมทั้งค้นคว้าหากฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องตลอดจนมติคณะรัฐมนตรีและแนวทางในการปฏิบัติที่ผ่านมาโดยยกบทบัญญัติในมาตราที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญ ปี 2550 เป็นหลัก ลำดับถัดไปเป็นเหตุผลในการร่างของกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญในกรณีที่มีการระบุเหตุผลของการยก

มาตราชั้น ๆ เอาไว้ ซึ่งเหตุผลดังกล่าวได้จากหนังสือสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ฉบับรับฟังความคิดเห็นของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ และต่อด้วยการเปรียบเทียบกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับอื่นที่มีเนื้อหาในเรื่องนั้น สุดท้ายเป็นการระบุถึงกฎหมาย ซึ่งรวมทั้งพระราชบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายหลัก (Principle legislative) และพระราชกฤษฎีกา ตลอดจนระเบียบต่าง ๆ ซึ่งเป็นกฎหมายอนุบัญญัติ (Subordinate legislative) มติคณะรัฐมนตรี และการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัตินั้นของรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่าน ๆ มา ตลอดจนข้อสังเกตที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ดังนี้

หมวด 3

สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

ส่วนที่ 1 บททั่วไป

มาตรา 29 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม

เหตุผลในการร่าง เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติรับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญนี้โดยหลักไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้สามารถกระทำได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการตัดข้อความเดิมที่ว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ออก ซึ่งรัฐยังคงมีหน้าที่ตามกฎหมาย เพื่อสนับสนุนการใช้สิทธิอยู่ แต่กฎหมายนั้นจะต้องไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพด้วย รวมทั้งจะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและใช้บังคับเป็นกรณีทั่วไป นอกจากนี้ หากรัฐธรรมนูญนี้บัญญัติให้ตรากฎหมายเฉพาะเพื่อการใดจะตรากฎหมายนอกเหนือจากที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ไม่ได้

ตัดบทบัญญัติเดิมที่ให้ระบุบทบัญญัติให้อำนาจตรากฎหมายออก เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่เปลี่ยนแปลงไปในร่างมาตรา 28 ที่ไม่ได้ระบุข้อความว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ออกแล้ว ทำให้ไม่มีมาตราที่จะอ้างได้ แต่อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขการตรากฎหมายก็

ยังคงต้องเป็นไปตามร่างมาตรา 29 ซึ่งต้องอยู่ในขอบเขตของเรื่องนั้น และได้เพิ่มหลักการในร่างมาตรา 142 การเสนอร่างกฎหมายต้องมีบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญซึ่งต้องระบุรายละเอียดในเรื่องนี้อยู่แล้ว

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2515 มาตรา 28 รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 24 “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การจำกัดสิทธิและเสรีภาพอันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 29 มีเนื้อหาเช่นเดียวกับมาตรา 29 แห่งรัฐธรรมนูญ ปี 2550

มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2542 รับทราบความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะพิเศษ) ตามที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอ และให้แจ้งกระทรวง ทบวง กรม และถือปฏิบัติ โดยในเรื่องนี้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอว่า โดยที่ร่างพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ ที่มีบทบัญญัติอันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบของรัฐสภาแล้วนั้นได้มีการกำหนดรูปแบบเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ขึ้นใหม่ โดยให้ระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายไว้ในวรรคสองของคำปรารภของร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงเป็นการสมควรให้มีการพิจารณาร่างแบบร่างกฎหมายหรือข้อบังคับ (กฎหมายลำดับรอง) เสียใหม่ให้สอดคล้องกับการกำหนดรูปแบบของร่างพระราชบัญญัติซึ่งได้ผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาดังกล่าว ในการนี้เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา จึงอาศัยอำนาจตามความในข้อ 11 แห่งระเบียบคณะกรรมการกฤษฎีกา ว่าด้วยการประชุมของกรรมการร่างกฎหมาย พ.ศ. 2522 ขอให้ประธานกรรมการร่างกฎหมายทั้ง 10 คณะ เป็นกรรมการร่างกฎหมายคณะพิเศษ เพื่อประชุมปรึกษาหารือหรือกำหนดแบบกฎหมายให้สอดคล้องกับมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะพิเศษ) ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า สำหรับร่างกฎหมายหรือข้อบังคับ (กฎหมายลำดับรอง) ที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้แล้วจะต้องปฏิบัติตามมาตรา 29 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น สมควรกำหนดแบบโดยให้ระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ที่เกี่ยวข้องทุกมาตราที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายแม่บทไว้ในบทอาศัยอำนาจในการออกกฎหรือข้อบังคับ โดยไม่ต้องพิจารณาเนื้อหาของกฎหรือข้อบังคับฉบับนั้นว่าจะเกี่ยวข้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่อ้างทุกมาตราหรือไม่ ซึ่งแบบร่างกฎหรือข้อบังคับที่กำหนดไว้ดังกล่าวจะสอดคล้องกับการอ้างกฎหมายแม่บทที่ถือปฏิบัติอยู่แล้วในขณะนี้โดยความที่อ้างบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญจะมีสภาพเป็นส่วนขยายการอ้างกฎหมายแม่บทแต่ละฉบับในตัว ทั้งนี้ในการจัดทำหรือตรวจพิจารณาร่างกฎหรือข้อบังคับ (กฎหมายลำดับรอง) ต่อไป สำนักงานฯ จะได้ใช้แบบตามที่คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะพิเศษ) กำหนดไว้ดังกล่าวตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0204/ว161 ลงวันที่ 12 ตุลาคม 2542 รายละเอียดปรากฏตามผนวก 1

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 1 บททั่วไป

มาตรา 75 บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นเจตจำนงให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน

ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดินต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการใด ในระยะเวลาใด เพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคเสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง

เหตุผลในการร่าง ได้ปรับปรุงจากรัฐธรรมนูญ ปี 2540 โดยกำหนดให้บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นเจตจำนงเพื่อมีสภาพบังคับให้คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการตรากฎหมายหรือกำหนดนโยบายให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญเดิมที่กำหนดเป็นเพียงแนวทางในการดำเนินการ และได้กำหนดให้มีสภาพบังคับ ได้แก่ การกำหนดหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีต้องชี้แจงในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าการดำเนินการตามหมวดนี้จะดำเนินการอย่างไร และในเรื่องใด นอกจากนี้ในแต่ละปีคณะรัฐมนตรีต้องจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อแสดงมาตรการและวิธีการในการปฏิบัติตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในแต่ละเรื่อง รวมทั้งต้องมีแผนกฎหมายที่จะแสดงว่าได้ดำเนินการให้เกิดผลอย่างจริงจังตามมาตรา 76

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 54 และรัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 53 “บทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตรา

กฎหมายและการบริหารราชการตามนโยบายดังกล่าวไว้ และไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 44 “บทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตรากฎหมายและการบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายดังกล่าวไว้ และไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 62 และรัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 53 “บทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตรากฎหมายและการกำหนดนโยบาย และไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 88 “บทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตรากฎหมายและการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน

ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา 211 คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการใดเพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ และต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค เสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง”

การดำเนินการที่เกี่ยวข้อง ในการจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรีตามนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค รัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำรายงานดังกล่าวขึ้น โดยมีรองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายสุรนนท์ เวชชาชีวะ) เป็นที่ปรึกษา เลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ เลขาธิการคณะรัฐมนตรีเป็นรองประธานกรรมการ โดยมีอำนาจหน้าที่รวม 5 ประการ ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 493/2548 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2548 รายละเอียดปรากฏตามผนวก 2

มาตรา 76 คณะรัฐมนตรีต้องจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อแสดงมาตรการ และรายละเอียดของแนวทางในการปฏิบัติราชการในแต่ละปีของการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

ในการบริหารราชการแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีต้องจัดให้มีแผนการตรากฎหมายที่จำเป็นต่อการดำเนินการตามนโยบายและแผนการบริหารราชการแผ่นดิน

กฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง การจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน และแผนการตรากฎหมายที่จำเป็นต่อการดำเนินการตามนโยบาย แม้จะเป็นเรื่องใหม่ที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่ก็ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ทั้งหมดเสียทีเดียว เนื่องจากมี

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 พระราชกฤษฎีกา ระเบียบ และมติคณะรัฐมนตรีที่กำหนดเกี่ยวกับการดำเนินการในเรื่องเหล่านี้ไว้บ้างเหมือนกัน ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินแม้จะเป็นเรื่องใหม่ที่ได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญครั้งแรก แต่ก็ได้เคยมีการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินไว้ก่อนหน้ารัฐธรรมนูญ ปี 2550 โดยเป็นการดำเนินการเฉพาะในฝ่ายบริหาร คือในความรับผิดชอบของคณะรัฐมนตรีได้มีการเสนอหรือแถลงต่อรัฐสภาแต่อย่างใด โดยมีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2547 กำหนดไว้ ดังนี้

1.1 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 13 กำหนดว่า “ให้คณะรัฐมนตรีจัดให้มีแผนการบริหารราชการแผ่นดินตลอดระยะเวลาการบริหารราชการของคณะรัฐมนตรี

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาแล้ว ให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงบประมาณ ร่วมกันจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภา

เมื่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบในแผนการบริหารราชการแผ่นดินตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้มีผลผูกพันคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรี และส่วนราชการ ที่จะต้องดำเนินการจัดทำภารกิจให้ เป็นไปตามแผนการบริหารราชการแผ่นดินนั้น”

มาตรา 14 กำหนดว่า “ในการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินตามมาตรา 13 ให้จัดทำเป็นแผนสี่ปี โดยนำนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภามาพิจารณาดำเนินการให้ สอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และแผนพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ อย่างน้อยจะต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการ กำหนดเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ของงาน ส่วนราชการหรือบุคคลที่จะรับผิดชอบในแต่ละภารกิจ ประมาณการรายได้และรายจ่ายและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ ระยะเวลาการดำเนินการ และการติดตามประเมินผล”

1.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2547 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 5 กำหนดว่า “ในการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินตามมาตรา 13 แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการ

บ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ให้มีคณะกรรมการจัดทำแผนบริหารราชการแผ่นดินขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วย รองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน เลขาธิการ คณะรัฐมนตรี เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและ ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นที่นายกรัฐมนตรีกำหนดไม่เกินสามคนเป็นกรรมการ และให้รองเลขาธิการ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำหนดเป็นเลขานุการ และรองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบ ราชการที่เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการกำหนดเป็นผู้ช่วยเลขานุการ โดยให้มี หน้าที่พิจารณาร่างแผนบริหารราชการแผ่นดินให้แล้วเสร็จและเสนอนายกรัฐมนตรีภายในหกสิบ วันนับแต่วันที่คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภา และให้นำข้อมูลตามข้อ 3 มาประกอบการ พิจารณาด้วย เมื่อนายกรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว ให้เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

เมื่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบกับแผนการบริหารราชการแผ่นดินแล้วให้ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เชิญเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาและ เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน มาร่วมหารือด้วย ในการนี้จะเชิญหัวหน้า ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐอื่นเท่าที่จำเป็น มาร่วมปรึกษาหารือด้วยก็ได้”

2. แผนการตรากฎหมายที่จำเป็นต่อการดำเนินการตามนโยบายและแผนการบริหาร ราชการแผ่นดิน แผนการตรากฎหมายที่จำเป็นต่อการดำเนินการตามนโยบายและแผนการบริหาร ราชการแผ่นดินถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่ก็ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ทั้งหมดเสีย ทีเดียว เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ก็มีเรื่องในลักษณะเช่นนี้ไว้เหมือนกันแต่ไม่ใช่เป็นแผน แต่เป็นร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาว่าจำเป็นต่อการ บริหารราชการแผ่นดินเท่านั้น ซึ่งรายชื่อกฎหมายก็จะระบุไว้ทำนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภา นอกจากนี้ยังได้มีการจัดทำแผนนิติบัญญัติ แต่เป็นการดำเนินการเฉพาะในฝ่ายบริหารคือใน ความรับผิดชอบของคณะรัฐมนตรีมิได้มีการเสนอหรือต้องแถลงต่อรัฐสภาแต่อย่างใด โดยพระ ราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กำหนดให้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีร่วมกันพิจารณาจัดทำแผน นิติบัญญัติเมื่อได้มีการประกาศใช้บังคับแผนการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว โดยแผนนิติบัญญัติ นี้จะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับกฎหมายที่จะต้องจัดให้มีขึ้นใหม่หรือกฎหมายที่ต้องมีการแก้ไข เพิ่มเติมหรือยกเลิกให้สอดคล้องกับแผนการบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนราชการผู้รับผิดชอบ และ

ระยะเวลาที่ต้องดำเนินการ และเมื่อแผนดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้วให้มีผลผูกพันส่วนราชการที่เกี่ยวข้องที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น และในการนี้คณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติเห็นชอบตามที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอแนวทางการจัดทำแผนนิติบัญญัติ ดังนั้นในเรื่องดังกล่าวจึงมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2547 และมติคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้ ดังนี้

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 173 บัญญัติว่า “ร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาตามมาตรา 211 จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ฯลฯ”

ในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีสมัยนายกรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ที่แถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ 23 มีนาคม 2548 ได้ระบุชื่อกฎหมายไว้ในภาคผนวก ก. ทำยคำแถลงฯ ดังนี้

1. ร่างกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน
2. ร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม
3. ร่างกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน
4. ร่างกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบข้าราชการกระทรวงกลาโหม
5. ร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

2.2 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 15 บัญญัติว่า “เมื่อมีการประกาศใช้บังคับแผนการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว ให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีร่วมกันพิจารณาจัดทำแผนนิติบัญญัติ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับกฎหมายที่จะต้องจัดให้มีขึ้นใหม่หรือกฎหมายที่ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกให้สอดคล้องกับแผนการบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนราชการผู้รับผิดชอบและระยะเวลาที่ต้องดำเนินการ

แผนนิติบัญญัตินั้นเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นชอบตามที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเสนอแล้วให้มีผลผูกพันส่วนราชการที่เกี่ยวข้องที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น

ในกรณีที่เห็นสมควร สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาอาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การจัดทำแผนนิติบัญญัติเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานก็ได้”

2.3 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2547 ข้อ 6 วรรคหนึ่ง กำหนดว่า “ให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีร่วมกันพิจารณาจัดทำแผนนิติบัญญัติตามมาตรา 15 แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่แผนการบริหารราชการแผ่นดินประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

2.4 มติคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2548 เห็นชอบแนวทางการจัดทำแผนนิติบัญญัติตามที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอ ซึ่งประกอบไปด้วยที่มาของแผนนิติบัญญัติ แนวทางการดำเนินการจัดทำแผนนิติบัญญัติ และการเตรียมการจัดทำแผนนิติบัญญัติของส่วนราชการ ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0203/ว19 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2548 รายละเอียดปรากฏตามผนวก 3

ข้อสังเกต

1. รัฐธรรมนูญมาตรานี้กำหนดให้การจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อแสดงมาตรการและรายละเอียดของแนวทางในการปฏิบัติราชการในแต่ละปีของการบริหารราชการแผ่นดินจะต้องสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ ซึ่งแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐได้บัญญัติไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งประกอบด้วย 10 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 บททั่วไป ส่วนที่ 2 แนวนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐ ส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนที่ 4 แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ส่วนที่ 5 แนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรม ส่วนที่ 6 แนวนโยบายด้านการต่างประเทศ ส่วนที่ 7 แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ส่วนที่ 8 แนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนที่ 9 แนวนโยบายด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และพลังงาน ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งสิ้น 13 มาตรา (มาตรา 75 - 87) ดังนั้น แผนการบริหารราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีจัดทำจะต้องสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามหมวด 5 นี้

2. มาตรา 176 วรรคแรก กำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องจัดทำแผนบริหารราชการแผ่นดินเพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติราชการแต่ละปีหลังจากคณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภาแล้ว

หมวด 6 รัฐสภา
ส่วนที่ 2
สภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 107 เมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง พระมหากษัตริย์จะได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 96 “เมื่ออายุของสภาผู้แทนสิ้นสุดลง พระมหากษัตริย์จะได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งภายในหกสิบวันนับแต่วันที่อายุของสภาผู้แทนสิ้นสุดลง และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 92 “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน จะกระทำได้เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนแล้ว พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุระยะเวลารับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งและวันเลือกตั้งด้วย ในกรณีการเลือกตั้งทั่วไป ให้กำหนดวันเลือกตั้งวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 121 และปี 2521 มาตรา 100 “เมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงพระมหากษัตริย์จะได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งภายในหกสิบวันนับแต่วันที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร”

สำหรับรัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติเหมือนกันคือ รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 117 และรัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 115

มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง การตราพระราชกฤษฎีกาซึ่งเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารคือคณะรัฐมนตรีจะมีขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินการพอสมควร แต่การดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางรัฐสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องมีการดำเนินการในเรื่องอื่นอยู่ด้วย ดังนั้น หากให้การตราพระราชกฤษฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายนิติบัญญัติเป็นไปตามขั้นตอนปกติอาจจะทำให้การดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องบกพร่องหรือไม่ทันการ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2549 ว่า คณะรัฐมนตรีเห็นว่า เมื่อได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติแล้ว

สมควรที่จะดำเนินการทูลเกล้าฯ ถวายร่างพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 ได้โดยเร็ว จึงได้ลงมติมอบหมายเป็นการทั่วไปให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้อนุมัติหรือให้ความเห็นชอบ แทนคณะรัฐมนตรีตามมาตรา 7 ของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการเสนอเรื่องและการประชุม คณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2548 เกี่ยวกับร่างพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ รวมทั้งร่างพระราชกฤษฎีกาที่ต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญในความสัมพันธ์กับสมานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการอันจำกัด

มาตรา 108 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่

การยุบสภาผู้แทนราษฎรให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา ซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในระยะเวลาไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันแต่ไม่เกินหกสิบวันนับแต่วันยุบสภาผู้แทนราษฎร และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

การยุบสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 35 และ รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 65 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกมาใหม่ ในพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภาเช่นนี้ ต้องมีกำหนดให้เลือกตั้งสมาชิกใหม่ภายในเก้าสิบวัน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 32 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทน เพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกมาใหม่ ในพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภา ต้องมีกำหนดเวลาให้เลือกตั้งสมาชิกใหม่ภายในเก้าสิบวัน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 40 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนเพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกมาใหม่ ในพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภา ต้องมีกำหนดเวลาให้เลือกตั้งสมาชิกใหม่ภายในเก้าสิบวัน

การยุบสภาผู้แทนจะยุบได้ครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 97 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนเพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกใหม่ การยุบสภาผู้แทนให้กระทำโดยพระกฤษฎีกา ซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในเก้าสิบวัน และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

การยุบสภาผู้แทนจะกระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 93 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนเพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกใหม่

การยุบสภาผู้แทนให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกาซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในเก้าสิบวัน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 122 และรัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 101 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่

การยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกาซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในเก้าสิบวัน และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

การยุบสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 118 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่

การยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกาซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในหกสิบวัน และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

การยุบสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 116 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่

การยุบสภาผู้แทนราษฎรให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา ซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในหกสิบวัน และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

การยุบสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน”

ส่วนที่ 4

บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

มาตรา 128 พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและทรงปิดประชุม

พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัยประชุมสามัญทั่วไปครั้งแรกตามมาตรา 127 วรรคหนึ่ง ด้วยพระองค์เอง หรือจะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระราชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้แทนพระองค์ มาทำรัฐพิธีก็ได้

เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ พระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้

ภายใต้บังคับมาตรา 129 การเรียกประชุม การขยายเวลาประชุม และการปิดประชุมรัฐสภา ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 30 และรัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 59 “พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามสมัยประชุม และทรงเปิดปิดประชุม

พิธีเปิดประชุม จะทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำหรือจะโปรดเกล้าฯ ให้ราชทายาทที่บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือนายกรัฐมนตรีกระทำพิธีแทนพระองค์ก็ได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 46 “พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมพวฒนสภาและสภาผู้แทนตามสมัยประชุม ทรงเปิดและปิดประชุม

พิธีเปิดประชุมจะทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำหรือจะโปรดเกล้าฯ ให้ราชทายาทที่บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้ใดผู้หนึ่งกระทำพิธีแทนพระองค์ก็ได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 54 “พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมวุฒิสภาและสภาผู้แทนตามสมัยประชุม ทรงปิดและเปิดประชุม

พิธีเปิดประชุมจะทรงพระกรุณาเสด็จดำเนินมาทรงทำหรือจะโปรดเกล้าฯ ให้ราชทายาทที่บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้ใดผู้หนึ่งกระทำพิธีแทนพระองค์ก็ได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 114 “พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภาทรงเปิดและปิดประชุม

พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำพิธีเปิดประชุมด้วยพระองค์เอง หรือจะโปรดเกล้าฯ ให้ราชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วหรือผู้ใดผู้หนึ่งจะมาทำพิธีแทนพระองค์ก็ได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 110 “พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและปิดประชุม

พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำพิธีเปิดประชุมด้วยพระองค์เองหรือจะโปรดเกล้าฯ ให้ราชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วหรือผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นผู้แทนพระองค์มาทำพิธีก็ได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 138 และรัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 117
“พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและปิดประชุม

พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัยประชุมสามัญประจำปีสมัยแรกด้วยพระองค์เองหรือจะโปรดเกล้าฯ ให้รัชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้แทนพระองค์มาทำรัฐพิธีก็ได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 135 “พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและปิดประชุม

พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งแรกตามมาตรา 133 วรรคหนึ่งด้วยพระองค์เอง หรือจะโปรดเกล้าฯ ให้พระรัชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วหรือผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้แทนพระองค์มาทำรัฐพิธีก็ได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 161 “พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและทรงปิดประชุม

พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัยประชุมสามัญทั่วไปครั้งแรกตามมาตรา 159 วรรคหนึ่ง ด้วยพระองค์เอง หรือจะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระรัชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้แทนพระองค์ มาทำรัฐพิธีก็ได้”

มาตรา 162 “เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐพระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้”

มาตรา 164 “ภายใต้บังคับมาตรา 163 การเรียกประชุม การขยายเวลาประชุม และการปิดประชุมรัฐสภาให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา”

ข้อสังเกต มาตรา 128 ได้นำมาตรา 161 มาตรา 162 และมาตรา 164 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาบัญญัติไว้ด้วยกัน

ส่วนที่ 6

การตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

มาตรา 139 ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะเสนอได้ก็แต่โดย

1. คณะรัฐมนตรี
2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หรือ

3. ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกา หรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่ง ประธานศาลและประธานองค์กรนั้นเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญนั้น

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 169 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง “ภายใต้บังคับมาตรา 170 ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะเสนอได้ก็แต่โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรี แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

การเสนอร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้ และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่ายี่สิบคนรับรอง”

ข้อสังเกต บทบัญญัติมาตรานี้ได้ปรับปรุงบุคคล จำนวนบุคคลที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใหม่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ดังนี้

1. บุคคลที่เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เดิมรัฐธรรมนูญ ปี 2540 กำหนดให้บุคคลเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะรัฐมนตรี ตามมาตรา 169 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 แต่รัฐธรรมนูญ ปี 2550 กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกา หรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ นอกจากนี้ ยังให้สมาชิกวุฒิสภาเข้าร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ด้วย

2. จำนวนผู้ที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เดิมรัฐธรรมนูญ ปี 2540 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้โดยไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีจำนวนเท่าไร ตามมาตรา 169 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 แต่รัฐธรรมนูญ ปี 2550 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาจึงจะสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้

3. ขั้นตอนการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ การเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เดิมรัฐธรรมนูญ ปี 2540 กำหนดให้การเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า

ยี่สิบคนรับรองตามมาตรา 169 วรรคสอง แต่รัฐธรรมนูญ ปี 2550 ไม่ได้กำหนดขั้นตอนเหล่านี้เอาไว้ กำหนดไว้แต่เพียงจำนวนของผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเท่านั้น

4. เรื่องที่จะเสนอตามร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ ปี 2550 กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกา หรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้เฉพาะร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ประธานศาลหรือประธานองค์กรนั้นเป็นผู้รักษาการเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตอีกว่าในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ รัฐธรรมนูญ ปี 2550 กำหนดให้ศาลเสนอร่างพระราชบัญญัติได้ตามมาตรา 142(3) แต่ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจำกัดแต่เพียงให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลฎีกาเท่านั้นเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ ทั้งนี้ เนื่องจากมีเพียงประธานศาลทั้งสองเท่านั้นที่รักษาการพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

มาตรา 141 เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแล้ว ก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญซึ่งต้องกระทำไปแล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดมีข้อขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งนั้นเป็นอันตกไป ในกรณีที่วินิจฉัยว่าข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป

ในกรณีที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลทำให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเป็นอันตกไปตามวรรคสอง ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นกลับคืนสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อพิจารณาตามลำดับ ในกรณีเช่นว่านี้ให้สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ โดยมติในการแก้ไขเพิ่มเติมให้ใช้คะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา แล้วให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการตามมาตรา 90 และมาตรา 150 หรือมาตรา 151 แล้วแต่กรณี ต่อไป

เหตุผลในการร่าง เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่ขยายรายละเอียดของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้มีกระบวนการที่จะตรวจสอบว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนนำทูลเกล้าฯ ให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบกฎหมายไม่ให้มีบทบัญญัติใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญก่อน และในกรณีที่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีการขัดหรือแย้งในข้อความใดให้ข้อความนั้นตกไป หากเป็นสาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นตกไปทั้งฉบับ

ข้อสังเกต บทเฉพาะกาลมาตรา 305(3) บัญญัติมิให้นำบทบัญญัติมาตรา 141 มาใช้บังคับกับการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามมาตรา 295 มาใช้ในระยะเริ่มแรก มาตรา 295 บัญญัติว่า “ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง และร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ได้รับจากคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ ให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549

ในกรณีที่พ้นกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่งแล้ว แต่สภานิติบัญญัติแห่งชาติยังพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่แล้วเสร็จ ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาตินำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญจัดทำขึ้นทุกเกล้าทุกกระหม่อมถวายภายในเจ็ดวันเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย โดยถือเสมือนว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้ว

ในระหว่างที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามวรรคหนึ่ง ยังไม่มีผลใช้บังคับ ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 ยังคงใช้บังคับต่อไปจนกว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวสรุปได้ว่า ในกรณีที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง และร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้รับจากคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือเมื่อพ้นกำหนดแล้ว สภานิติบัญญัติแห่งชาติยังพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่แล้วเสร็จ ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาตินำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการการร่างจัดทำขึ้นทุกเกล้าทุกกระหม่อมถวายภายในเจ็ดวันเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยโดยไม่ต้องส่ง

ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ 7

การตราพระราชบัญญัติ

มาตรา 142 ภายใต้บังคับมาตรา 139 ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดย

- (1) คณะรัฐมนตรี
- (2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบคน
- (3) ศาลหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดองค์กร และกฎหมายที่ประธานศาลและประธานองค์กรนั้นเป็นผู้รักษาการ หรือ
- (4) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามมาตรา 163

ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัติซึ่งมีผู้เสนอตาม (2) (3) หรือ (4) เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

ในกรณีที่ประชาชนได้เสนอร่างพระราชบัญญัติใดตาม (4) แล้ว หากบุคคลตาม (1) หรือ (2) ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการเดียวกับร่างพระราชบัญญัตินั้นอีก ให้นำบทบัญญัติมาตรา 163 วรรคสี่ มาใช้บังคับกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นด้วย

ร่างพระราชบัญญัติให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน

ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่งต้องมีบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติเสนอมาพร้อมกับร่างพระราชบัญญัติด้วย

ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อรัฐสภาต้องเปิดเผยให้ประชาชนทราบและให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลรายละเอียดของร่างพระราชบัญญัตินั้นได้โดยสะดวก

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 22 “ร่างพระราชบัญญัติทั้งหลายจะเสนอมาจากคณะรัฐมนตรี หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนก็ได้”

มาตรา 53 วรรคหนึ่ง “ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินนั้นจะเสนอได้โดยคณะรัฐมนตรี หรือโดยสมาชิกสภาผู้แทน ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีรับรอง”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 31 “ร่างพระราชบัญญัติทั้งหลายจะเสนอมาจากคณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกรัฐสภาก็ได้”

มาตรา 61 “ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินนั้นจะเสนอได้โดยคณะรัฐมนตรีหรือโดยสมาชิกสภาซึ่งมีนายกรัฐมนตรีรับรอง”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 121 วรรคหนึ่ง “ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทน แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง “ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 117 วรรคหนึ่ง “ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทน แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2515 มาตรา 9 “พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติหรือคณะรัฐมนตรี แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ซึ่งหมายความถึงร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อความต่อไปนี้ทั้งหมดหรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ การตั้งขึ้นหรือยกเลิกหรือลดหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือผ่อนหรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากรการจัดสรรหรือรับหรือรักษาหรือจ่ายหรือก่อภาระผูกพันเงินแผ่นดิน หรือการลดรายได้แผ่นดิน หรือการกู้เงินหรือการค้ำประกัน หรือการใช้เงินกู้ หรือร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยเงินตรา จะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 146 วรรคหนึ่ง “ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2519 มาตรา 15 “ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน แต่สมาชิกจะเสนอร่างพระราชบัญญัติได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของคณะกรรมการวิสามัญวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติ ซึ่งแต่งตั้งจากสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินหรือบุคคลอื่นจำนวนไม่เกินสิบสองคน

ให้สภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินและคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการวิสามัญวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติฝ่ายละไม่เกินหกคน

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน จะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรี ร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินหรือไม่ ให้คณะกรรมการวิสามัญวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติเป็นผู้วินิจฉัย”

รัฐธรรมนูญ ปี 2520 มาตรา 16 “พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 125 วรรคหนึ่ง “ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 มาตรา 17 “พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 143 วรรคหนึ่ง “ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 169 “ภายใต้บังคับมาตรา 170 ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะเสนอได้ก็แต่โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรี แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

การเสนอร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัด มีมติให้เสนอได้ และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่ายี่สิบคนรับรอง

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน หมายความว่าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ต่อไปนี้

- (1) การตั้งขึ้น ยกเลิก ลด เปลี่ยนแปลง แก้ไข ผ่อน หรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากร
- (2) การจัดสรร รับ รักษา หรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือการโอนงบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน
- (3) การกู้เงิน การค้ำประกัน หรือการใช้เงินกู้

(4) เงินตรา

ในกรณีที่เป็นที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวข้องด้วยการเงินที่จะต้องมีการรับรองของนายกรัฐมนตรีหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของที่ประชุมร่วมกันของประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานคณะกรรมการธิการสามัญของสภาผู้แทนราษฎรทุกคณะ เป็นผู้วินิจฉัย

ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรจัดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณากรณีตามวรรคสี่ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่กรณีดังกล่าว

มติของที่ประชุมร่วมกันตามวรรคสี่ให้ใช้เสียงข้างมากเป็นประมาณ ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด”

มาตรา 170 “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมายตามที่กำหนดในหมวด 3 และหมวด 5 แห่งรัฐธรรมนูญนี้ คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องจัดทำร่างพระราชบัญญัติเสนอมาด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการเข้าชื่อรวมทั้งการตรวจสอบ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 172 “ร่างพระราชบัญญัติและร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2549 มาตรา 10 “พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ภายใต้บังคับมาตรา 30 วรรคหนึ่ง ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติร่วมกันจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบห้าคน หรือคณะรัฐมนตรี แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวข้องด้วยการเงิน จะเสนอได้ก็แต่โดย"คณะรัฐมนตรี”

กฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เพิ่มหลักการในเรื่องการเสนอร่างพระราชบัญญัติว่าต้องมีบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติเสนอมาพร้อมกับร่างพระราชบัญญัติด้วย ซึ่งในส่วนของกรการเสนอร่างพระราชบัญญัติในชั้นการพิจารณาของฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐมนตรีนั้น ได้มีการกำหนดให้ส่วนราชการที่เสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อขอให้มีการตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่หรือแก้ไขเพิ่มเติม จะต้องจัดทำสรุปสาระสำคัญของหลักการในร่างพระราชบัญญัติและจัดทำตารางเปรียบเทียบหลักการและสาระสำคัญที่มีอยู่ในพระราชบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่กับหลักการและสาระสำคัญที่เสนอใหม่ด้วยตามระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2548 ดังนี้

ข้อ 14 การเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อขอให้มีการตราพระราชบัญญัติขึ้น นอกจากจะต้องดำเนินการตามหมวด 3 แล้ว หน่วยงานของรัฐต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) จัดทำคำชี้แจงตามหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบความจำเป็นในการตราพระราชบัญญัติท้ายระเบียบนี้
- (2) จัดทำสรุปสาระสำคัญของหลักการในร่างพระราชบัญญัติ
- (3) จัดทำตารางเปรียบเทียบในกรณีแก้ไขเพิ่มเติมหรือปรับปรุงพระราชบัญญัติที่มีอยู่แล้ว

ให้นำความใน (2) และ (3) มาใช้บังคับกับการเสนอร่างกฎหมายอื่นที่มีใช้พระราชบัญญัติด้วยโดยอนุโลม

ข้อ 15 ในการเสนอให้มีกฎหมายขึ้นใหม่หรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีเสนอให้มีการตราพระราชบัญญัติ หน่วยงานของรัฐจะเสนอเป็นร่างพระราชบัญญัติหรือจะระบุเฉพาะรายละเอียดแห่งหลักการและสาระสำคัญที่ประสงค์จะให้มีในพระราชบัญญัติโดยไม่ต้องจัดทำเป็นร่างพระราชบัญญัติก็ได้ ในกรณีที่มีได้จัดทำเป็นร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินการตามข้อ 14(3) ให้จัดทำกรเปรียบเทียบหลักการและสาระสำคัญที่มีอยู่ในพระราชบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่ กับหลักการและสาระสำคัญที่เสนอใหม่

(2) ในกรณีที่เป็นกฎหมายอื่นที่มีใช้พระราชบัญญัติให้จัดทำเป็นร่างของกฎหมายนั้น

ข้อสังเกต บทบัญญัติมาตรานี้ได้ปรับปรุงบุคคล จำนวนบุคคล ขั้นตอนและเรื่องที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติจากรัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 169 170 และ 172 ใหม่ ดังนี้

1. บุคคลที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติ เดิมรัฐธรรมนูญ ปี 2540 กำหนดให้บุคคลที่เสนอร่างพระราชบัญญัติได้คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะรัฐมนตรี ตามมาตรา 169 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 และผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 170 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 แต่ในรัฐธรรมนูญ ปี 2550 กำหนดให้ศาลหรือองค์กรอิสระตามสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติได้ด้วย

2. จำนวนผู้ที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติของแต่ละบุคคล เดิมรัฐธรรมนูญ ปี 2540 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติได้โดยไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนเท่าไร ตามมาตรา 169 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 แต่รัฐธรรมนูญ ปี 2550 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบคนจึงจะสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติได้ ตามมาตรา 142(2) ของรัฐธรรมนูญ ปี 2550 และในส่วนของผู้มี

สิทธิเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญ ปี 2540 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนจึงจะมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้พิจารณากฎหมายตามมาตรา 170 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 แต่รัฐธรรมนูญ ปี 2550 กำหนดจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะเข้าชื่อเสนอกฎหมายลดลงเหลือจำนวนหนึ่งหมื่นคนตามมาตรา 142(4) ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540

3. ขั้นตอนการเสนอร่างพระราชบัญญัติ การเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เดิมรัฐธรรมนูญ ปี 2540 กำหนดให้การเสนอร่างพระราชบัญญัติจะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่ายี่สิบคนรับรอง ตามมาตรา 169 วรรคสอง แต่รัฐธรรมนูญ ปี 2550 ไม่ได้กำหนดขั้นตอนเหล่านี้เอาไว้ กำหนดไว้แต่เพียงจำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้นว่าต้องไม่น้อยกว่ายี่สิบคนและสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติได้โดยไม่ต้องให้พรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้แต่ประการใดและไม่ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับรองอีกด้วย

4. เรื่องที่จะเสนอตามร่างพระราชบัญญัติ รัฐธรรมนูญ ปี 2550 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามมาตรา 163 ซึ่งมาตรา 163 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติตามที่กำหนดในหมวด 3 และหมวด 5 แห่งรัฐธรรมนูญนี้” ซึ่งหมวด 3 และหมวด 5 คือหมวดที่ว่าด้วยหน้าที่ของชนชาวไทยตามมาตรา 70 - 74 และหมวดที่ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 70 - 74 และหมวดที่ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 75 - 87 ซึ่งรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ก็กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมาย ตามที่กำหนดในหมวด 3 และหมวด 5 ตามมาตรา 170 วรรคแรกของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ซึ่งหมวด 3 และหมวด 5 คือหมวดที่ว่าด้วยหน้าที่ของชนชาวไทย มาตรา 66 - 70 และหมวดที่ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 71 - 89 ซึ่งเป็นหมวดเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2550 และหมวดที่ว่าด้วยหน้าที่ของชนชาวไทย รัฐธรรมนูญ ทั้งสองฉบับมีบทบัญญัติคล้ายคลึงกันไม่แตกต่างกันในลักษณะที่มีนัยสำคัญ แต่รัฐธรรมนูญ ปี 2550 ได้แบ่งหมวดที่ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐออกเป็นสิบส่วนและมีบทบัญญัติที่มีเนื้อหาเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญ ปี 2540 เช่น ในเรื่องการดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐตามมาตรา 78 การให้สิทธิและเสรีภาพตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยรับรองมีผลผูกพันเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตามมาตรา 82 เป็นต้น

ส่วนการเสนอร่างพระราชบัญญัติของศาลหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญให้เสนอร่างพระราชบัญญัติได้เฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดองค์กร และเป็นกฎหมายที่ประธานศาลและประธานองค์กรนั้นเป็นผู้รักษาการ ซึ่งการให้ศาลและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเสนอร่างพระราชบัญญัติเป็นเรื่องใหม่ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ไม่มีรัฐธรรมนูญฉบับใดให้ศาลหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเสนอร่างพระราชบัญญัติได้มาก่อนเลย

มาตรา 145 ร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาตามมาตรา 176 ว่าจำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน หากสภาผู้แทนราษฎรมิได้ให้ความเห็นชอบ และคะแนนเสียงที่ไม่ให้ความเห็นชอบไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ คณะรัฐมนตรีอาจขอให้รัฐสภาประชุมร่วมกันเพื่อมีมติอีกครั้งหนึ่ง หากรัฐสภามีมติให้ความเห็นชอบ ให้ตั้งบุคคลซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกของแต่ละสภามีจำนวนเท่ากันตามที่คณะรัฐมนตรีเสนอ ประกอบกันเป็นคณะกรรมการร่วมกันของรัฐสภาเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้คณะกรรมการร่วมกันของรัฐสภารายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติที่ได้พิจารณาแล้วต่อรัฐสภา ถ้ารัฐสภามีมติเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา 150 ถ้ารัฐสภามีมติไม่ให้ความเห็นชอบ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น คงมีรัฐธรรมนูญ ปี 2540 เท่านั้นที่มีบทบัญญัติในเรื่องนี้เอาไว้ แต่รัฐธรรมนูญ ปี 2540 บทบัญญัติในมาตรา 173 นอกจากจะเป็นร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาว่าจำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว ยังมีร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเพิ่มขึ้นมาอีกด้วย สาเหตุที่รัฐธรรมนูญ ปี 2550 ไม่ได้ระบุร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไว้ในมาตรา 145 เพราะว่ามีมาตรา 140 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2550 วรรคสอง ได้กำหนดให้นำบทบัญญัติในหมวดที่ 6 ส่วนที่ 7 การตราพระราชบัญญัติมาใช้บังคับกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญด้วยโดยอนุโลม ดังนั้นเมื่อมาตรา 145 อยู่ในหมวดที่ 6 ส่วนที่ 7 จึงต้องนำมาตรา 145 มาใช้ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญโดยอนุโลมด้วย

กฎหมายและการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง ในระหว่างที่รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มีผลใช้บังคับ การส่งร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภา ในหนังสือนำส่งร่างพระราชบัญญัติจากนายกรัฐมนตรีไปยังประธานรัฐสภาจะระบุให้ทราบด้วยว่าร่าง

พระราชบัญญัติฉบับนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภา

มาตรา 149 ในระหว่างที่มีการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติใดตามมาตรา 147 คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกัน หรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้มิได้

ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอหรือส่งให้พิจารณานั้น เป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 151 “ในระหว่างที่มีการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติใดตามบทบัญญัติมาตรา 149 คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้มิได้

ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอนั้น เป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 130 และรัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 149 “ในระหว่างที่มีการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติใดตามบทบัญญัติมาตรา 128 (มาตรา 147 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2534) คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้มิได้

ในกรณีที่วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอหรือส่งให้พิจารณานั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ประธานวุฒิสภาหรือประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 176 มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2550 แต่ได้เพิ่มร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเอาไว้ด้วย สาเหตุที่รัฐธรรมนูญ ปี 2550 ไม่ได้ระบุถึงร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเอาไว้ด้วยก็เนื่องจากรัฐธรรมนูญ ปี 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเอาไว้ต่างหากในส่วนที่ 6 โดยในมาตรา 140 วรรคสอง ได้กำหนดให้นำบทบัญญัติในหมวด 6 ส่วนที่ 7 การตราพระราชบัญญัติมาใช้บังคับกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 150 ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภาเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น พระราชบัญญัติธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 8 “สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจออกพระราชบัญญัติทั้งหลาย พระราชบัญญัตินั้นเมื่อกษัตริย์ได้ประกาศให้ใช้แล้วให้เป็นอันใช้บังคับได้

ถ้ากษัตริย์มิได้ประกาศให้ใช้พระราชบัญญัตินั้นภายในกำหนด 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับพระราชบัญญัตินั้นจากสภาโดยแสดงเหตุผลที่ไม่ยอมทรงลงพระนาม ก็มีอำนาจส่งพระราชบัญญัตินั้นคืนมายังสภา เพื่อพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ถ้าสภาลงมติยืนตามมติเดิม กษัตริย์ไม่เห็นพ้องด้วย สภามีอำนาจออกประกาศพระราชบัญญัตินั้นใช้บังคับเป็นกฎหมายได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 38 และรัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 71 “เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ร่างพระราชบัญญัติขึ้นสำเร็จแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ท่านให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 20 และรัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 29 “ร่างพระราชบัญญัติซึ่งรัฐสภาได้ทำขึ้นเสร็จแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยและเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 76 รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 74 และรัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 98 “ร่างพระราชบัญญัติซึ่งได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 77 “ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นำยกร่างขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 93 “ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นำยกร่างขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภาเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 93 มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2550 แต่ได้เพิ่มร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเอาไว้ด้วย

มาตรา 151 ร่างพระราชบัญญัติใด พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภามีมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ให้นำยกร่างขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน ให้นำยกร่างขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายร่างพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น พระราชบัญญัติธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 8 “สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจออกพระราชบัญญัติทั้งหลาย พระราชบัญญัตินั้นเมื่อกษัตริย์ได้ประกาศให้ใช้แล้วให้เป็นอันใช้บังคับได้

ถ้ากษัตริย์มิได้ประกาศให้ใช้พระราชบัญญัตินั้นภายในกำหนด 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับพระราชบัญญัตินั้นจากสภาโดยแสดงเหตุผลที่ไม่ยอมทรงลงพระนาม ก็มีอำนาจส่งพระราชบัญญัตินั้นคืนมายังสภาเพื่อพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ถ้าสภาลงมติยืนยันตามเดิม กษัตริย์ไม่เห็นพ้องด้วย สภามีอำนาจออกประกาศพระราชบัญญัตินั้นใช้บังคับเป็นกฎหมายได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 39 “ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น จะได้พระราชทานคืนมายังสภาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีนำทูลเกล้าฯ ถวายก็ดี หรือมิได้พระราชทานคืนมายังสภาภายในหนึ่งเดือนนั้นก็ดี สภาจะต้องปรึกษากันใหม่และออกเสียงลงคะแนนโดยวิธีเรียกชื่อ ถ้าและสภาลงมติตามเดิมใช้รื้อ ทำนให้นำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระ

ปรมาภิไธย พระราชทานลงมาภายในสิบห้าวันแล้วท่านให้ประกาศพระราชบัญญัตินั้น ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 21 “ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น จะได้พระราชทานคืนมายังรัฐสภาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายก็ดี หรือมิได้พระราชทานคืนมายังรัฐสภาภายในหนึ่งเดือนนั้นก็ดี รัฐสภาจะต้องปรึกษากันใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิม ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานลงมาภายในสิบห้าวันแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 30 “ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น จะได้พระราชทานคืนมายังรัฐสภาภายในหนึ่งเดือน รัฐสภาจะต้องปรึกษากันใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิม ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อถวายประกาศใช้ต่อไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 77 “ร่างพระราชบัญญัติใดพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือมิได้พระราชทานคืนมาภายในเก้าสิบวัน รัฐสภาจะต้องพิจาราร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานลงมาภายในสามสิบวัน ก็ให้นำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 72 “ร่างพระราชบัญญัติใด พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย และพระราชทานคืนมายังสภาผู้แทนราษฎร หรือมิได้พระราชทานคืนมาภายในหกสิบวัน สภาจะต้องพิจาราร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้าสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานลงมาภายในสามสิบวัน ก็ให้นำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 75 “ร่างพระราชบัญญัติใดพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือมิได้พระราชทานคืนมาภายในเก้าสิบวัน

รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัติฉบับใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานลงมาภายในสามสิบวัน ก็ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 99 “ร่างพระราชบัญญัติใดพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานลงมาภายในสามสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 78 “ร่างพระราชบัญญัติใดพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 94 “ร่างพระราชบัญญัติใดพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 94 มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2550 แต่ได้เพิ่มร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเอาไว้ด้วย

มาตรา 153 ในกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือบรรดาร่างพระราชบัญญัติที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป

ในกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จะพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบต่อไปได้ ถ้าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปร้องขอภายในหกสิบวันนับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังการเลือกตั้งทั่วไป และรัฐสภามีมติเห็นชอบด้วย แต่ถ้าคณะรัฐมนตรีมิได้ร้องขอภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติต่อไปตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภาแล้วแต่กรณี

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 125 และรัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 122 “ในกรณีที่สภาผู้แทนสิ้นสุดอายุหรือมีการยุบสภาผู้แทน บรรดาร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบ หรือที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือมิได้พระราชทานคืนมาภายในเก้าสิบวัน ให้เป็นอันตกไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 152 และรัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 131 “ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดอายุหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร บรรดาร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบ หรือที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยหรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 150 “ในกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือบรรดาร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบหรือที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 178 “ในกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือบรรดาร่างพระราชบัญญัติหรือร่าง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป

ในกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จะพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม หรือร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบต่อไปได้ ถ้าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปร้องขอภายในหกสิบวันนับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังการเลือกตั้งทั่วไป และรัฐสภามีมติเห็นชอบด้วย แต่ถ้าคณะรัฐมนตรีมิได้ร้องขอภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป

การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญต่อไปตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมรัฐสภา”

กฎหมายและการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2547 ได้กำหนดเกี่ยวกับการที่คณะรัฐมนตรีร้องขอให้รัฐสภาพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบก่อนที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรชุดที่แล้วสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรชุดที่แล้ว ดังนี้

1. ข้อ 6 วรรคสาม กำหนดว่า “ในการจัดทำแผนนิติบัญญัติ ถ้ามีกรณีที่สมควรร้องขอต่อรัฐสภาตามมาตรา 178 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ปี 2540) ให้เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอต่อคณะรัฐมนตรีภายในระยะเวลาที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ” และ

2. ข้อ 7(1) กำหนดว่า “ให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการต่าง ๆ ที่จะต้องแจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาทราบในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ความจำเป็นที่สมควรร้องขอให้รัฐสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบ โดยแจ้งภายในสามสิบวันนับแต่วันที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

ฯลฯ”

ข้อสังเกต มาตรา 153 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2550 ได้นำรัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 178 มาบัญญัติไว้โดยมิได้แก้ไขเพียงแต่มาตรา 153 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2550 ไม่ได้กล่าวถึงร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 140 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ปี 2550 ให้นำบทบัญญัติในหมวด 6 ส่วนที่ 7 การตราพระราชบัญญัติมาใช้บังคับกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญโดยอนุโลม ซึ่งมาตรา 153 อยู่ในหมวด 6 ส่วนที่ 7 ด้วย เหตุดังกล่าวจึงไม่ต้องระบุพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไว้ในมาตรา 153 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2550 ดังนั้นจึงต้องนำมาตรา 153 มาใช้กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญด้วย แต่ประเด็นที่นำมาพิจารณาก็คือ บทบัญญัติของมาตรา 153 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2550 และมาตรา 178 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ไม่ได้กำหนดไว้ว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภายังมีได้ให้ความเห็นชอบนั้น เป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ใครเป็นผู้เสนอ เช่น เป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะรัฐมนตรีเสนอเท่านั้น หรือเป็นร่างที่บุคคลอื่นเป็นผู้เสนอด้วยก็ได้ เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอ เป็นต้น สาเหตุที่เรื่องนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจเพราะหากร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะรัฐมนตรีเสนอต่อรัฐสภาชุดก่อนมีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือบุคคลอื่นที่มีสิทธิเสนอร่างกฎหมายดังกล่าว และรัฐสภาชุดก่อนได้มีมติรับหลักการร่างกฎหมายดังกล่าวโดยให้ถือร่างพระราชบัญญัติของคณะรัฐมนตรีเป็นหลักในการพิจารณา หากคณะรัฐมนตรีมีมติให้ร้องขอต่อรัฐสภาพิจารณาเฉพาะร่างกฎหมายที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอจะทำให้ร่างกฎหมายของบุคคลอื่นที่รัฐสภาชุดก่อนยังมีได้ให้ความเห็นชอบ ไม่สามารถนำมารวมพิจารณาร่วมกับร่างกฎหมายที่คณะรัฐมนตรีเสนอในรัฐสภาชุดปัจจุบันได้

คณะรัฐมนตรีชุดที่พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เคยมีมติเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2548 ร้องขอต่อรัฐสภาเพื่อให้มีมติเห็นชอบให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีเสนอกับร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดก่อนและผู้มีสิทธิเลือกตั้งเสนอด้วย

ส่วนที่ 8

การควบคุมการตรากฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

มาตรา 154 ร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา 150 หรือร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันตามมาตรา 151 ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง

(1) หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบโดยไม่ชักช้า

(2) หากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้ส่งความเห็นเช่นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาทราบ โดยไม่ชักช้า

ในระหว่างที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ให้นายกรัฐมนตรีระงับการดำเนินการเพื่อประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย

ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้แต่มีใช้กรณีตามวรรคสาม ให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งนั้นเป็นอันตกไป และให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการตามมาตรา 150 หรือมาตรา 151 แล้วแต่กรณี ต่อไป

เหตุผลในการร่าง เป็นการนำบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมการตรากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาบัญญัติรวมไว้ด้วยกัน ส่วนการตรวจสอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญซึ่งเดิมบัญญัติไว้ในมาตรา 262(2) ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 นั้น ได้เปลี่ยนหลักการใหม่เป็นให้ตรวจสอบก่อนการใช้งบประมาณ และนำไปบัญญัติในมาตรา 141 แล้ว

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 224 “เมื่อร่างพระราชบัญญัติใดได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา 98

(1) หากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกของแต่ละสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้เสนอความเห็นต่อประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย แล้วแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบ

(2) หากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้ส่งความเห็นเช่นนั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยแล้วแจ้งให้ประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา และประธานสภาผู้แทนราษฎรทราบ

ในระหว่างที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยให้นายกรัฐมนตรีระงับการดำเนินการเพื่อประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่ง จนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัตินั้น มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้นายกรัฐมนตรีส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังรัฐสภาต่อไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 190 “เมื่อร่างพระราชบัญญัติใดได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา 77

(1) หากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกของแต่ละสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้เสนอความเห็นต่อประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎรแล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย แล้วแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบ

(2) หากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้ส่งความเห็นเช่นนั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย แล้วแจ้งให้ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎรทราบ

ในระหว่างที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ให้นายกรัฐมนตรีระงับการดำเนินการเพื่อประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่งจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้นายกรัฐมนตรีส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังรัฐสภาต่อไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 205 “เมื่อร่างพระราชบัญญัติใดได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา 93

(1) หากสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินี้มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสนอความเห็นต่อประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎรแล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย แล้วแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบ

(2) หากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินี้มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้ส่งความเห็นเช่นนั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย แล้วแจ้งให้ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎรทราบ

ในระหว่างที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ให้นายกรัฐมนตรีระงับการดำเนินการเพื่อประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่งจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 262 “ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา 93 หรือร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันตามมาตรา 94 ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง

(1) หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภา รวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบโดยไม่ชักช้า

(2) หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภา รวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบคน เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยและแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบโดยไม่ชักช้า

(3) หากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้ส่งความเห็นเช่นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภา ทราบโดยไม่ชักช้า

ในระหว่างที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยให้นายกรัฐมนตรีระงับการดำเนินการเพื่อประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวไว้จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย

ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นให้ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป

ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้แต่มิใช่กรณีตามวรรคสาม ให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งนั้นเป็นอันตกไป และให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการตามมาตรา 93 หรือมาตรา 94 แล้วแต่กรณี ต่อไป”

ส่วนที่ 9

การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

มาตรา 156 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่า เรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 40 และ รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 74 “สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจควบคุมราชการแผ่นดิน

ในที่ประชุม สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในข้อความใด ๆ อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้น ๆ ยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 57 “ในที่ประชุมของวุฒิสภาหรือสภาผู้แทน สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในข้อความใด ๆ อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้น ๆ ยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 65 “ในที่ประชุมของวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนสมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในข้อความใดอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบได้ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์ของแผ่นดิน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 129 “ในที่ประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทน สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในข้อความใดอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 126 “ในที่ประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทน สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2515 มาตรา 12 “ในที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่

ตอบเมื่อเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน หรือเมื่อเห็นว่าเป็นกระทู้ที่ต้องห้ามตามข้อบังคับ ในการตั้งกระทู้ถามในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกจะอภิปรายประกอบกระทู้ถามและซักถามเพิ่มเติมได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 157 และรัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 136 “ในที่ประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 155 “สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัย หรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

การตอบกระทู้ถามของสมาชิกวุฒิสภาตามวรรคหนึ่งให้ตอบในราชกิจจานุเบกษา”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 183 “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2549 มาตรา 11 “ในที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ใด แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน หรือเมื่อเห็นว่าเป็นกระทู้ที่ต้องห้ามตามข้อบังคับ

ในกรณีมีปัญหาสำคัญ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน จะเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายเพื่อซักถามข้อเท็จจริงจากคณะรัฐมนตรีก็ได้ แต่จะลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจไม่ได้”

หมวด 7

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน

มาตรา 165 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ
การจัดให้มีการออกเสียงประชามติให้กระทำได้ในเหตุดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ากิจการในเรื่องใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีการออกเสียงประชามติได้

(2) ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้มีการออกเสียงประชามติ

การออกเสียงประชามติตาม (1) หรือ (2) อาจจัดให้เป็นการออกเสียงเพื่อมีข้อยุติโดยเสียงข้างมากของผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติในปัญหาที่จัดให้มีการออกเสียงประชามติ หรือเป็นการออกเสียงเพื่อให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีก็ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ

การออกเสียงประชามติต้องเป็นการให้ออกเสียงเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในกิจการตามที่จัดให้มีการออกเสียงประชามติ และการจัดการออกเสียงประชามติในเรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคล จะกระทำมิได้

ก่อนการออกเสียงประชามติ รัฐต้องดำเนินการให้ข้อมูลอย่างเพียงพอและให้บุคคลฝ่ายที่เห็นชอบและไม่เห็นชอบกับกิจการนั้น มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างเท่าเทียมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ซึ่งอย่างน้อยต้องกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการออกเสียงประชามติ ระยะเวลาในการดำเนินการ และจำนวนเสียงประชามติ เพื่อมีข้อยุติ

เหตุผลในการร่าง เพิ่มสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยตรงด้วยการออกเสียงประชามติ ซึ่งจะมีการดำเนินการใน 2 เหตุ คือ

1. คณะรัฐมนตรีเสนอให้มีการออกเสียงประชามติ
2. มีกฎหมายบัญญัติให้เรื่องใดต้องมีการออกเสียงประชามติ

ในการออกเสียงประชามติของประชาชนอาจให้มีผลเป็นข้อยุติหรือเป็นการให้คำปรึกษาก็ได้ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับเรื่องที่จะดำเนินการให้ออกเสียงประชามติ แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ให้มีผลเป็นการให้คำปรึกษาเท่านั้น

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 214 “ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ากิจการในเรื่องใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีการออกเสียงประชามติได้

การออกเสียงประชามติต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการขอปรึกษาความเห็นของประชาชนว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกิจกรรมสำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามวรรคหนึ่งซึ่งมิใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ การออกเสียงประชามติที่เกี่ยวกับตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือคณะบุคคลใดคณะบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ จะกระทำมิได้

ประกาศตามวรรคหนึ่งต้องกำหนดวันให้ประชาชนออกเสียงประชามติซึ่งจะต้องไม่ก่อนเก้าสิบวันแต่ไม่ช้ากว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และวันออกเสียงประชามติต้องกำหนดเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

ในระหว่างที่ประกาศตามวรรคหนึ่งมีผลใช้บังคับรัฐต้องดำเนินการให้บุคคลฝ่ายที่เห็นชอบและไม่เห็นชอบกับกิจการนั้น แสดงความคิดเห็นของตนได้โดยเท่าเทียมกัน

บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ

ในการออกเสียงประชามติ หากผลปรากฏว่ามีผู้มาใช้สิทธิออกเสียงประชามติเป็นจำนวนไม่มากกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติ ให้ถือว่าประชาชนโดยเสียงข้างมากไม่เห็นชอบด้วยกับเรื่องที่ขอปรึกษานั้น แต่ถ้ามีผู้มาใช้สิทธิออกเสียงประชามติมากกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติและปรากฏว่าผู้ออกเสียงประชามติโดยเสียงข้างมากให้ความเห็นชอบ ให้ถือว่าประชาชนโดยเสียงข้างมากเห็นชอบด้วยกับเรื่องที่ขอปรึกษานั้น

การออกเสียงประชามติตามมาตรานี้ให้มีผลเป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้น

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ”

หมวด 8

การเงิน การคลัง และงบประมาณ

มาตรา 166 งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดินให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณออกไม่ทันปีงบประมาณใหม่ ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายในปีงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลางก่อน

เหตุผลในการร่าง เป็นการเพิ่มบทบัญญัติขึ้นใหม่ทั้งหมดเพื่อให้การจัดทำงบประมาณและการใช้จ่ายเงินภาครัฐมีหลักเกณฑ์ชัดเจน โปร่งใส และสามารถตรวจสอบรายละเอียดได้ว่าเป็นการใช้จ่ายที่เป็นไปตามวินัยทางการเงินการคลัง และทำให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ โดยมีหลักการดังนี้

1. กำหนดให้การเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีต้องแสดงข้อมูลรายรับและสถานะทางการเงินการคลังที่ผ่านมาอันกระทบถึงการจ่ายเงินและภาระผูกพันทางทรัพย์สิน ส่วนการพิจารณาว่าร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปียังคงเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

2. ให้มีการตรากฎหมายการเงินการคลังของรัฐเพื่อเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกรอบการใช้จ่ายของรัฐ และแนวทางการจัดทำงบประมาณ

3. ให้มีการชี้แจงเงินรายได้ที่ไม่ต้องนำส่งคลังต่อรัฐสภา เพื่อให้สามารถตรวจสอบการใช้จ่ายเงินนอกงบประมาณให้เป็นไปโดยโปร่งใส

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 37 และรัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 68 “งบประมาณแผ่นดินประจำปี ท่านว่าต้องตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าและพระราชบัญญัติออกไม่ทันปีใหม่ท่านให้ใช้พระราชบัญญัติงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลาง”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 55 และรัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 63 “งบประมาณแผ่นดินประจำปี ต้องตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติออกไม่ทันปีใหม่ ให้ใช้พระราชบัญญัติปีก่อนนั้นไปพลาง”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 126 และรัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 123 “งบประมาณแผ่นดินประจำปีให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติออกไม่ทันปีใหม่ ให้ใช้พระราชบัญญัติงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลาง”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 153 รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 132 และรัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 151 “งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดินให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณออกไม่ทันปีงบประมาณใหม่ ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายในปีงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลาง”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 179 “งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดินให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณออกไม่ทันปีงบประมาณใหม่ ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายในปีงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลางก่อน”

มาตรา 167 ในการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ต้องมีเอกสารประกอบซึ่งรวมถึงประมาณการรายรับ และวัตถุประสงค์ กิจกรรม แผนงาน โครงการ ในแต่ละรายการของการใช้จ่ายงบประมาณให้ชัดเจน รวมทั้งต้องแสดงฐานะการเงินการคลังของประเทศเกี่ยวกับภาพรวมของภาวะเศรษฐกิจที่เกิดจากการใช้จ่ายและการจัดหารายได้ ประโยชน์และการขาดรายได้จากการยกเว้น

ภาษีเฉพาะรายในรูปแบบต่าง ๆ ความจำเป็นในการตั้งงบประมาณผูกพันข้ามปี ภาระหนี้ และการก่อหนี้ของรัฐและฐานะการเงินของรัฐวิสาหกิจ ในปีที่ขออนุมัติงบประมาณนั้นและปีงบประมาณที่ผ่านมาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

หากรายจ่ายใดไม่สามารถจัดสรรงบประมาณให้แก่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐได้โดยตรง ให้จัดไว้ในรายการรายจ่ายงบกลาง โดยต้องแสดงเหตุผลและความจำเป็นในการกำหนดงบประมาณรายจ่ายงบกลางนั้นด้วย

ให้มีกฎหมายการเงินการคลังของรัฐเพื่อกำหนดกรอบวินัยการเงินการคลัง ซึ่งรวมถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการวางแผนการเงินระยะปานกลาง การจัดหารายได้ การกำหนดแนวทางในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน การบริหารการเงินและทรัพย์สิน การบัญชี กองทุนสาธารณะ การก่อหนี้ หรือการดำเนินการที่ผูกพันทรัพย์สินหรือภาระทางการเงินของรัฐ หลักเกณฑ์การกำหนดวงเงินสำรองจ่าย เพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น และการอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องใช้เป็นกรอบในการจัดหารายได้ กำกับ การใช้จ่ายเงินตามหลักการรักษาเสถียรภาพ พัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และความเป็นธรรมในสังคม

เหตุผลในการร่าง เป็นการเพิ่มขึ้นใหม่เพื่อให้มีการชี้แจงรายละเอียดประกอบร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และให้มีกฎหมายการเงินการคลังของรัฐเป็นการควบคุมการใช้จ่ายเงินของรัฐ

ข้อสังเกต บทเฉพาะกาลมาตรา 305(4) บัญญัติมิให้นำบทบัญญัติมาตรา 167 วรรคหนึ่งและวรรคสอง มาใช้บังคับภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

หมวด 9

คณะรัฐมนตรี

มาตรา 171 พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกินสามสิบห้าคนประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินตามหลักความรับผิดชอบร่วมกัน

นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับแต่งตั้งตามมาตรา 172

ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินกว่าแปดปีมิได้

เหตุผลในการร่าง คงหลักการเดิมในเรื่ององค์ประกอบและจำนวนรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรี โดยกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องได้รับการแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของบุคคลซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งกันเกินสองวาระหรือจะเกินกว่าแปดปีมิได้ เพื่อมิให้มีการดำรงตำแหน่งอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจสร้างอิทธิพลหรือเข้าครอบงำการบริหารประเทศอย่างไม่ชอบได้

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น พระราชบัญญัติธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 28 “คณะกรรมการราษฎรมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสภา”

มาตรา 32 “คณะกรรมการราษฎรประกอบด้วยประธานคณะกรรมการราษฎร 1 นาย และกรรมการราษฎร 14 นาย รวมเป็น 15 นาย”

รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 46 “พระมหากษัตริย์ทรงตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยนายกลายหนึ่ง และรัฐมนตรีอีกอย่างน้อยสิบสี่นาย อย่างมากยี่สิบสี่นาย

ในการตั้งนายกรัฐมนตรี ประธานแห่งสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ให้คณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน”

มาตรา 47 “นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีอีกสิบสี่นายต้องเลือกจากสมาชิกของสภาผู้แทนราษฎร นอกนั้นจะเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ แม้มิได้เป็นสมาชิกของสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้ที่อาจดำรงตำแหน่งการเมืองได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 66 “พระมหากษัตริย์ทรงตั้งรัฐมนตรีขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอีกอย่างน้อยสิบคน อย่างมากยี่สิบแปดคน

ในการตั้งนายกรัฐมนตรี ประธานพวฒนสภาและประธานสภาผู้แทนเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

รัฐมนตรีต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ”

มาตรา 67 “ให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 74 “พระมหากษัตริย์ทรงตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอย่างน้อยสิบห้าคน อย่างมากยี่สิบห้าคน

ในการตั้งนายกรัฐมนตรี ประธานคณะอภิรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ รัฐมนตรีต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ”

มาตรา 75 “ให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจบริหารราชการแผ่นดิน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 140 “พระมหากษัตริย์ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและรัฐมนตรีอีกไม่น้อยกว่าสิบห้าคนและไม่มากกว่ายี่สิบห้าคนประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการตั้งนายกรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 81 “พระมหากษัตริย์ทรงตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอีกอย่างน้อยสิบสี่นาย อย่างมากยี่สิบแปดนาย ในการตั้งนายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

ให้คณะรัฐมนตรีมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน”

ธรรมนูญ ปี 2502 มาตรา 14 “พระมหากษัตริย์ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและรัฐมนตรีมีจำนวนตามสมควร ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี จะเป็นสมาชิกสภามิได้

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี มีสิทธิเข้าร่วมประชุมชี้แจงแสดงความเห็นในที่ประชุมสภา แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน”

มาตรา 18 “บรรดาบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดินต้องมีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

การตั้งนายกรัฐมนตรี ให้ประธานสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 137 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและรัฐมนตรีอีกไม่น้อยกว่าสิบห้าคนและไม่มากกว่าสามสิบคน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี”

ธรรมนูญ ปี 2515 มาตรา 14 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำและมีจำนวนตามสมควรประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำได้

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติในขณะเดียวกันมิได้

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมีสิทธิเข้าร่วมประชุมชี้แจงแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

นายกรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

รัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดและตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

การสิ้นสุดซึ่งสมาชิกภาพของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามมาตรา 6 ไม่
กระทบกระทั่งการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีและการดำรงตำแหน่งของ
นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี”

มาตรา 18 “บรรดาบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ
อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดินต้องมีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราช
โองการ

การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ให้ประธานสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 177 “พระมหากษัตริย์ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและ
รัฐมนตรีอีกไม่เกินสามสิบคน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

นายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีอีกไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง
ของจำนวนรัฐมนตรีทั้งหมด จะต้องเป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการตั้งนายกรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2519 มาตรา 16 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง
และรัฐมนตรีอีกไม่เกินยี่สิบคน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี จะเป็นสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินมิได้และจะ
เป็นข้าราชการประจำหรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีตำแหน่งหรือ
เงินเดือนประจำหรือดำรงตำแหน่งใดในกิจการที่ดำเนินธุรกิจเพื่อหากำไรมิได้

ให้ประธานสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ
ตั้งนายกรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี มีสิทธิเข้าร่วมประชุมชี้แจงแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม
สภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน”

ธรรมนูญ ปี 2520 มาตรา 21 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งตาม
คำกราบบังคมทูลของประธานสภานโยบายแห่งชาติดและรัฐมนตรีตามจำนวนที่นายกรัฐมนตรี
กราบบังคมทูลประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน”

มาตรา 23 “ประธานสภานโยบายแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีหรือให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง

นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งรัฐมนตรีหรือให้ รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 146 “พระมหากษัตริย์ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและ รัฐมนตรีอีกไม่เกินสี่สิบสี่คน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการตั้งนายกรัฐมนตรี”

ธรรมนูญ ปี 2534 มาตรา 21 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งตาม คำกราบบังคมทูลของประธานสภาวิชาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและรัฐมนตรีตามจำนวนที่ นายกรัฐมนตรีกราบบังคมทูล ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน”

มาตรา 23 “ประธานสภาวิชาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนอง พระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีหรือให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง

นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งรัฐมนตรีหรือให้ รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 163 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง นายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกินสี่สิบแปดคนประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่ บริหารราชการแผ่นดิน

นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง นายกรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 201 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกินสามสิบห้าคนประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

นายกรัฐมนตรีต้องแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้เคยเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา 118(7) ในอายุของสภาผู้แทนราษฎร ชุดเดียวกัน

ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง นายกรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2549 มาตรา 14 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอื่นอีกจำนวนไม่เกินสามสิบห้าคนตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ ประกอบเป็น คณะรัฐมนตรีมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง ตามที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติถวายคำแนะนำ และให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง ตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ

การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและการให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิก สภาร่างรัฐธรรมนูญ หรือกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ ในขณะเดียวกันมิได้

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมีสิทธิเข้าร่วมประชุมชี้แจงแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน”

ข้อสังเกต บทเฉพาะกาล มาตรา 298 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ ปี 2550 ได้ บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ คงเป็น คณะรัฐมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้และให้พ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ เมื่อคณะรัฐมนตรี ที่ตั้งขึ้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญนี้เข้ารับหน้าที่ และในวรรคสามบัญญัติมิให้นำบทบัญญัติมาตรา 171 วรรคสอง มาตรา 172 มาตรา 174 และมาตรา 182(4) (7) และ (8) มาใช้บังคับกับการ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ นี้

มาตรา 176 คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบาย ต่อรัฐสภา และชี้แจงการดำเนินการตามนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามมาตรา 75 โดย ไม่มีการลงมติความไว้วางใจ ทั้งนี้ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันเข้ารับหน้าที่ และเมื่อ แถลงนโยบายต่อรัฐสภาแล้วต้องจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อกำหนด แนวทางการปฏิบัติราชการแต่ละปีตามมาตรา 76

ก่อนแถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามวรรคหนึ่ง หากมีกรณีที่สำคัญและจำเป็น เร่งด่วนซึ่งหากปล่อยให้เนิ่นช้าไปจะกระทบต่อประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีที่เข้ารับหน้าที่จะดำเนินการไปพลางก่อนเพียงเท่าที่จำเป็นก็ได้

เหตุผลในการร่าง กำหนดให้ในการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา จะต้องชี้แจงการดำเนินการตามนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ด้วย รวมทั้งเมื่อเข้ารับหน้าที่แล้วต้องจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน ที่จะกำหนดแนวทางในการ

ปฏิบัติราชการแต่ละปี เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ และประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้ ในการปรับปรุงบทบัญญัตินี้เป็นการกำหนดมาตรการเพื่อให้บทบัญญัติในเรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐได้มีการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลขึ้นอย่างแท้จริง

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 50 และ รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 84 “ในการบริหารราชการแผ่นดินคณะรัฐมนตรีต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความไว้วางใจของสภาผู้แทนราษฎร

รัฐมนตรีผู้ได้รับแต่งตั้งให้บัญชาการกระทรวงทบวงการต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตนต่อสภาผู้แทนราษฎรในทางรัฐธรรมนูญและรัฐมนตรีทุกคนจะได้รับแต่งตั้งให้บัญชาการกระทรวงทบวงหรือไม่ก็ตาม ต้องรับผิดชอบร่วมกันในนโยบายทั่วไปของรัฐบาล”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 69 “ในการดำเนินนโยบายบริหารราชการแผ่นดินคณะรัฐมนตรีต้องได้รับความไว้วางใจของรัฐสภา

รัฐมนตรีผู้ได้รับแต่งตั้งให้ว่าการกระทรวง ต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตนต่อรัฐสภาในทางรัฐธรรมนูญและรัฐมนตรีทุกคนจะได้รับแต่งตั้งให้ว่าการกระทรวงหรือไม่ก็ตาม ต้องรับผิดชอบร่วมกันในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 77 “ในการดำเนินนโยบายบริหารราชการแผ่นดินคณะรัฐมนตรีต้องได้รับความไว้วางใจของรัฐสภา

รัฐมนตรีผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ว่าการกระทรวง ต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตนต่อรัฐสภา ในทางรัฐธรรมนูญและรัฐมนตรีทุกคนจะได้รับการแต่งตั้งให้ว่าการกระทรวงหรือไม่ก็ตาม ก็ต้องรับผิดชอบร่วมกันในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี

นโยบายของคณะรัฐมนตรีแต่ละคณะที่ได้ดำเนินมา จะเสร็จลงหรือที่ดำเนินการอยู่เพียงใดก็ตาม คณะรัฐมนตรีผู้บริหารราชการแผ่นดินภายหลังจะเลิกล้มหรือแก้ไขให้เป็นอย่างอื่นมิได้ เว้นแต่จะเสนอขอรับพระบรมราชวินิจฉัยและได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 146 “คณะรัฐมนตรีที่เข้าบริหารราชการแผ่นดินจะต้องแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนและต่อวุฒิสภาตามลำดับ การลงมติให้ความไว้วางใจหรือไม่ให้ความไว้วางใจคณะรัฐมนตรีนั้น ให้สภาผู้แทนกระทำภายหลังที่คณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อวุฒิสภาแล้ว

ในการที่คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อวุฒิสภานั้นวุฒิสภาอาจตั้งข้อสังเกตส่งไปยังสภาผู้แทนเพื่อประกอบการพิจารณาของสภานั้นได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 141 รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 151 และรัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 169 “คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา โดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 184 “คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอความไว้วางใจ มติให้ความไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 211 วรรคหนึ่ง “คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ ทั้งนี้ ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันเข้ารับหน้าที่”

ข้อสังเกต โดยปกติการยกร่างคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีมี 2 แนวทาง คือ

1. พรรคการเมืองที่ได้รับเสียงข้างมากยกร่างคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีไว้เรียบร้อยแล้ว และเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา ก่อนส่งให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีดำเนินการต่อไป

2. หากมิได้ดำเนินการยกร่างคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีมาก่อน ให้คณะรัฐมนตรีเสนอแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อยกร่างคำแถลงนโยบายของรัฐบาลซึ่งควรจะประกอบด้วย

2.1 ผู้แทนฝ่ายการเมืองจากพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล

2.2 ผู้แทนฝ่ายข้าราชการประจำ ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับการกำหนดนโยบายของคณะรัฐมนตรี เช่น สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานงบประมาณ และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

สำหรับการเข้าบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ แม้รัฐธรรมนูญ ปี 2549 จะไม่ได้บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อสภาก็ตาม แต่คณะรัฐมนตรี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ ก็ได้มีการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2549 โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2549 เห็นชอบแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการร่างคำแถลงนโยบายรัฐบาลของคณะรัฐมนตรีตามที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเสนอ และให้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณายกร่างคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยมีรองนายกรัฐมนตรี (นายโสมสิทธิ์ บัณฑิตวิเศษ) เป็นประธานคณะทำงานฯ และมีผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานงบประมาณ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และผู้อื่นที่เกี่ยวข้องตามที่ประธาน

คณะทำงานฯ กำหนดร่วมเป็นคณะทำงานด้วย และให้จัดทำร่างคำแถลงนโยบายคณะรัฐมนตรีให้ชัดเจน เป็นรูปธรรม ครอบคลุมด้านต่าง ๆ เช่น ความมั่นคง การต่างประเทศ เป็นต้น เพื่อแถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป

มาตรา 179 ในกรณีที่มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานรัฐสภาขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ รัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 132 “ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะฟังความคิดเห็นของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทน นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานรัฐสภาขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ รัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 85 “ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานสภาขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมของสภาก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ สภาจะลงมติในปัญหาที่เปิดอภิปรายมิได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 129 “ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะฟังความคิดเห็นของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทน นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานรัฐสภาขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ รัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 185 รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 153 และรัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 171 “ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะฟังความคิดเห็นของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานรัฐสภา ขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ รัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2549 มาตรา 12 “ในกรณีที่มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ สภานิติบัญญัติแห่งชาติจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 213 มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับ รัฐธรรมนูญ ปี 2550

มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ในกรณีเช่นนี้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้เคยเสนอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อพิจารณาเรื่องการแก้ไขปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการแก้ไขปัญหาคความยากจน ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2548 เห็นชอบการขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภาแล้วใน 2 เรื่อง คือ

1. การแก้ไขปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. การแก้ไขปัญหาคความยากจน

มาตรา 181 คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่ง ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ แต่ในกรณีพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 180(2) คณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะปฏิบัติหน้าที่ได้เท่าที่จำเป็น ภายใต้งบเงื่อนไขที่กำหนด ดังต่อไปนี้

(1) ไม่กระทำการอันเป็นการใช้อำนาจแต่งตั้งหรือโยกย้ายข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ หรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่หรือพ้นจากตำแหน่ง หรือให้ผู้อื่นมาปฏิบัติหน้าที่แทน เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อน

(2) ไม่กระทำการอันมีผลเป็นการอนุมัติให้ใช้จ่ายงบประมาณสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อน

(3) ไม่กระทำการอันมีผลเป็นการอนุมัติงานหรือโครงการ หรือมีผลเป็นการสร้างความผูกพันต่อคณะรัฐมนตรีชุดต่อไป

(4) ไม่ใช้ทรัพยากรของรัฐหรือบุคลากรของรัฐเพื่อกระทำการใดซึ่งจะมีผลต่อการเลือกตั้ง และไม่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

เหตุผลในการร่าง แก้ไขอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีซึ่งพ้นจากตำแหน่งแต่ต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่ เพื่อมิให้ใช้อำนาจหรือปฏิบัติหน้าที่เกินกว่าที่จำเป็นหรือกระทำการใด ๆ อันทำให้เกิดความเสียหายต่อการบริหารราชการแผ่นดิน การงบประมาณ การบริหารงานบุคคลภาครัฐ หรือกระทำการใด ๆ อันมีผลต่อการ

เลือกตั้ง โดยได้แยกไปบัญญัติเป็นร่างมาตรา 177 และกำหนดกรณีต่าง ๆ ที่ห้ามมิให้ดำเนินการให้ชัดเจน ซึ่งโดยหลักการนี้จะมีผลทำให้คณะรัฐมนตรีชุดเดิมยังคงรักษาการอยู่ชั่วคราวเพื่อปฏิบัติหน้าที่งานประจำที่มีนโยบาย และมีผู้ปฏิบัติหน้าที่เป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอย่างต่อเนื่อง แต่จะถูกจำกัดการกระทำใด ๆ ที่จะมีผลผูกพันคณะรัฐมนตรีชุดต่อไป หรือใช้อำนาจในฐานะฝ่ายบริหารกระทำการเพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งจะกระทำมิได้

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 51 “รัฐมนตรีทั้งคณะต้องออกจากตำแหน่งเมื่อสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจในคณะ หรือเมื่อสภาผู้แทนราษฎรชุดที่ให้ความไว้วางใจแก่คณะรัฐมนตรีในขณะเข้ารับหน้าที่นั้นสิ้นสุดลง ในกรณีทั้งสองนี้ ท่านว่าคณะรัฐมนตรีที่ออกนั้นต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

นอกจากนี้ความเป็นรัฐมนตรีจะสิ้นสุดลงเฉพาะตัวโดย

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 21(4)
- (4) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 70 “รัฐมนตรีทั้งคณะต้องออกจากตำแหน่งเมื่อสภาผู้แทนลงมติไม่ไว้วางใจในคณะตามมาตรา 34 หรือรัฐสภาไม่ให้ความไว้วางใจตามมาตรา 69 หรือเมื่อสภาผู้แทนชุดที่มีส่วนให้ความไว้วางใจแก่คณะรัฐมนตรีในขณะเข้ารับหน้าที่นั้นสิ้นสุดลง ในกรณีดังกล่าวนี้และในกรณีที่คณะรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งเอง คณะรัฐมนตรีที่ออกนั้นต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานไปจนกว่าจะได้ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 78 “รัฐมนตรีทั้งคณะต้องออกจากตำแหน่ง เมื่อมีพระบรมราชโองการหรือเมื่อสภาผู้แทนลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา 42 หรือรัฐสภาไม่ให้ความไว้วางใจตามมาตรา 77 หรือเมื่อสภาผู้แทนชุดที่มีส่วนให้ความไว้วางใจแก่คณะรัฐมนตรีในขณะเข้ารับหน้าที่นั้นสิ้นสุดลง ในกรณีดังกล่าวหลังนี้และกรณีที่คณะรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งเอง คณะรัฐมนตรีที่ออกนั้นต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานไปจนกว่าจะตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 148 “รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) สภาผู้แทนไม่ให้ความไว้วางใจตามมาตรา 146 หรือมาตรา 147
- (2) สภาผู้แทนมีมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา 131
- (3) สภาผู้แทนที่ได้ให้ความไว้วางใจตามมาตรา 146 สิ้นอายุหรือมีการยุบสภาผู้แทน

(4) คณะรัฐมนตรีลาออก

(5) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา 149

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานไปจนกว่าจะตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 87 “รัฐมนตรีทั้งคณะต้องออกจากตำแหน่งเมื่อสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจในคณะ หรือเมื่อสภาผู้แทนราษฎรชุดที่ให้ความไว้วางใจแก่คณะรัฐมนตรีในขณะเข้ารับหน้าที่นั้นสิ้นสุดลง หรือเมื่อความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลง ในกรณีทั้งสามนี้ คณะรัฐมนตรีที่ออกนั้นต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

นอกจากนี้ความเป็นรัฐมนตรีจะสิ้นสุดลงเฉพาะตัวโดย

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(4) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 143 “รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(1) รัฐสภาลงมติไม่ไว้วางใจ ตามมาตรา 128

(2) สภาผู้แทนสิ้นอายุหรือมีการยุบสภาผู้แทน

(3) คณะรัฐมนตรีลาออก

(4) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา 144

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานไปจนกว่าจะตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 187 “รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(1) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจ ตามมาตรา 159

(2) ไม่ได้ได้รับความไว้วางใจตามมาตรา 184 หรือมาตรา 186

(3) สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

(4) คณะรัฐมนตรีลาออก

(5) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา 188

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่ง ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานไปจนกว่าจะตั้ง
คณะรัฐมนตรีใหม่”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 154 “รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (1) สมาชิกวุฒิสภาลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา 137
- (2) สมาชิกวุฒิสภาสิ้นอายุ หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร
- (3) คณะรัฐมนตรีลาออก
- (4) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา 155

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่ง ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานไปจนกว่า
คณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 172 “รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง
เมื่อ

- (1) สมาชิกวุฒิสภาลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา 156
- (2) อายุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร
- (3) คณะรัฐมนตรีลาออก
- (4) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา 173

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่ง ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่า
คณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 215 “รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (1) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา 216
- (2) อายุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร
- (3) คณะรัฐมนตรีลาออก

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่ง ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่า
คณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ แต่ในกรณีพ้นจากตำแหน่งตาม (2) จะใช้อำนาจแต่
ตั้งหรือย้ายข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำหรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐหรือ
รัฐวิสาหกิจ หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่งมิได้ เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจาก
คณะกรรมการการเลือกตั้ง

มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 118(7) และวรรคสอง และมาตรา 204 มาใช้บังคับกับ
คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งและอยู่ในระหว่างที่ปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสอง

ในกรณีที่ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา 216(1) (2) (3) (4) (6) หรือ (8) ให้ดำเนินการตามมาตรา 202 และมาตรา 203 โดยอนุโลม”

มาตรา 184 ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

การตราพระราชกำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้

ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า ถ้าอยู่นอกสมัยประชุมและการรอการเปิดสมัยประชุมสามัญจะเป็นการชักช้า คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาสามัญวิสามัญเพื่อพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดโดยเร็ว ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ หรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแต่วุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

หากพระราชกำหนดตามวรรคหนึ่งมีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด และพระราชกำหนดนั้นต้องตกไปตามวรรคสาม ให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิก มีผลใช้บังคับต่อไป นับแต่วันที่การไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผล

ถ้าสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาอนุมัติพระราชกำหนดนั้น หรือถ้าวุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ให้นายกรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติ ให้มีผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การพิจารณาพระราชกำหนดของสภาผู้แทนราษฎรและของวุฒิสภาในกรณียืนยันการอนุมัติพระราชกำหนด จะต้องกระทำในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภานั้น ๆ

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น พระราชบัญญัติธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 29 “ถ้ามีการฉุกเฉินเกิดขึ้นซึ่งคณะกรรมการจะเรียกประชุมสภาราษฎรให้ทัน่วงทีมิได้ และ

คณะกรรมการราษฎรเห็นสมควรจะต้องออกกฎหมายเพื่อให้เหมาะแก่การฉุกเฉินนั้น ๆ ก็ทำได้ แต่จะต้องรีบนำกฎหมายนั้นขึ้นให้สภารับรอง”

รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 52 “ในเหตุฉุกเฉินซึ่งจะเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้ทันทั่วทั้งที่มีได้ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับตั้งเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป ท่านให้นำพระราชกำหนดนั้นเสนอต่อสภาเพื่ออนุมัติ ถ้าสภาอนุมัติแล้วพระราชกำหนดนั้นก็จะเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภาไม่อนุมัติไซ้ พระราชกำหนดนั้นก็อันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

คำอนุมัติและไม่อนุมัติของสภาที่กล่าวนี้ ท่านว่าให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 72 “ในเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความปลอดภัยสาธารณะ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ และจะเรียกประชุมรัฐสภาให้ทันทั่วทั้งที่มีได้ก็ดี หรือเมื่อกรณีเช่นนั้นเกิดขึ้นในระหว่างสภาผู้แทนราษฎรก็ดี พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับตั้งเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในการประชุมรัฐสภาในคราวต่อไป ให้นำพระราชกำหนดนั้นเสนอต่อรัฐสภา ถ้ารัฐสภาอนุมัติแล้ว พระราชกำหนดนั้นก็จะเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้ารัฐสภาไม่อนุมัติ พระราชกำหนดนั้นก็อันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

คำอนุมัติและไม่อนุมัติให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 80 “ในเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันจะรักษาความปลอดภัยสาธารณะหรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะและจะเรียกประชุมรัฐสภาให้ทันทั่วทั้งที่มีได้ก็ดี หรือกรณีเช่นนั้นเกิดขึ้นในระหว่างสภาผู้แทนราษฎรก็ดี พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับตั้งเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้นำพระราชกำหนดนั้นเสนอต่อรัฐสภาเพื่อทราบ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 150 “ในเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วน ในอันจะรักษาความปลอดภัยสาธารณะหรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะและจะเรียกประชุมรัฐสภาให้ทันทั่วทั้งที่มีได้ก็ดี เมื่อกรณีเช่นนั้นเกิดขึ้นในระหว่างสภาผู้แทนราษฎรก็ดี พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับตั้งเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้เสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาโดยไม่ชักช้า ถ้ารัฐสภาอนุมัติแล้ว พระราชกำหนดนั้นก็ให้มีผลเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้ารัฐสภาไม่อนุมัติ

พระราชกำหนดนั้นก็เป็นอันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระทั่งกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

คำอนุมัติและไม่อนุมัติให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 88 “ในเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความปลอดภัยสาธารณะหรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะและจะเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้ทัน่วงทีมิได้ก็ดี เมื่อกรณีเช่นนั้นเกิดขึ้นในระหว่างสภาผู้แทนราษฎรอยู่ก็ดี พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในการประชุมสภาคราวต่อไป ให้เสนอพระราชกำหนดนั้นต่อสภาโดยไม่ชักช้า ถ้าสภาอนุมัติแล้ว พระราชกำหนดนั้นก็มีผลเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภาไม่อนุมัติ พระราชกำหนดนั้นก็เป็นอันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระทั่งกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

คำอนุมัติและไม่อนุมัติ ให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 146 “ในเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความปลอดภัยสาธารณะหรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะและไม่สามารถจะเรียกประชุมรัฐสภาได้ทัน่วงทีก็ดี เมื่อกรณีเช่นนั้นเกิดขึ้นในระหว่างสภาผู้แทนราษฎรอยู่ก็ดี พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้เสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาโดยไม่ชักช้า ถ้ารัฐสภาอนุมัติแล้ว ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้ารัฐสภาไม่อนุมัติ ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระทั่งกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

คำอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ”

ธรรมนูญ ปี 2515 มาตรา 15 “เมื่อมีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือเมื่อมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตรา พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติ

เมื่อได้ประกาศใช้พระราชกำหนดแล้ว ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติโดยไม่ชักช้า ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติอนุมัติแล้ว ให้พระราชกำหนดมีผลเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่อนุมัติให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระทั่งกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติ ให้มีผลตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 190 “ในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วน ในอันจะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศหรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ หรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแต่วุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระทั่งกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

ถ้าสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาอนุมัติพระราชกำหนดนั้น หรือถ้าวุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดให้นายกรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติ ให้มีผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การพิจารณาพระราชกำหนดของวุฒิสภาและของสภาผู้แทนราษฎร ในกรณียืนยันการอนุมัติพระราชกำหนดจะต้องทำในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภานั้น ๆ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2519 มาตรา 19 “เมื่อมีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือเมื่อมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวด้วยการภาษีอากรหรือเงินตรา พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติ

เมื่อได้ประกาศใช้พระราชกำหนดแล้ว ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดต่อสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินโดยไม่ชักช้า ถ้าสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินอนุมัติแล้ว ให้พระราชกำหนดมีผลเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินไม่อนุมัติ ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระทั่งกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติ ให้มีผลตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

รัฐธรรมนูญ ปี 2520 มาตรา 26 “เมื่อมีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ หรือเมื่อมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตรานายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของสภานโยบายแห่งชาติจะกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์เพื่อทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

เมื่อได้ประกาศใช้พระราชกำหนดแล้ว ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติโดยไม่ชักช้า ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติอนุมัติแล้ว ให้พระราชกำหนดมีผลเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่อนุมัติให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติให้มีผลตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 157 “ในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ หรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแต่วุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

ถ้าวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติพระราชกำหนดนั้น หรือถ้าวุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ให้นำนายกรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติ ให้มีผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การพิจารณาพระราชกำหนดของวุฒิสภาและของสภาผู้แทนราษฎรในกรณียืนยันการอนุมัติพระราชกำหนดจะต้องทำในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภานั้น ๆ

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 มาตรา 26 “ในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงแห่งชาติ หรือความปลอดภัยสาธารณะหรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ หรือเมื่อมีความจำเป็นต้องมี

กฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตราซึ่งจะต้องพิจารณาโดยรีบด่วนและลับเพื่อรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดินนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของสภาปรึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจะกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์เพื่อทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

เมื่อได้ประกาศใช้พระราชกำหนดแล้ว ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติโดยไม่ชักช้า ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติอนุมัติแล้ว ให้พระราชกำหนดมีผลเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่อนุมัติให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติให้มีผลตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 175 “ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

การตราพระราชกำหนดตามวรรคหนึ่งให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้

ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า ถ้าอยู่นอกสมัยประชุมและการรอกการเปิดสมัยประชุมสามัญจะเป็นการชักช้า คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาสามัญวิสามัญ เพื่อพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดโดยเร็ว ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ หรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแต่วุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

หากพระราชกำหนดตามวรรคหนึ่งมีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด และพระราชกำหนดนั้นต้องตกไปตามวรรคสาม ให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกมีผลใช้บังคับต่อไปนับแต่วันที่การไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผล

ถ้าวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติพระราชกำหนดนั้น หรือถ้าวุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ให้นายกรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติ ให้มีผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การพิจารณาพระราชกำหนดของวุฒิสภาและของสภาผู้แทนราษฎรในกรณียืนยันการอนุมัติพระราชกำหนดจะต้องกระทำในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภานั้น ๆ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 218 มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2550

รัฐธรรมนูญ ปี 2549 มาตรา 15 “ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ความปลอดภัยของประเทศ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ หรือเมื่อมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตราที่ต้องพิจารณาโดยด่วนและลับ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติ

เมื่อได้ประกาศใช้พระราชกำหนดแล้ว ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติโดยไม่ชักช้า ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติอนุมัติแล้ว ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่อนุมัติ ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น เว้นแต่พระราชกำหนดนั้นมีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกมีผลใช้บังคับต่อไปตั้งแต่วันที่การไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผลบังคับ

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติให้มีผลตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

มาตรา 186 ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตราซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่ง จะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสามวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา 184 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 73 “ในระหว่างสมัยประชุม ถ้าคณะรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการภาษีอากร หรือเงินตราฉบับใด จะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน จะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์เพื่อทรงตราเป็นพระราชกำหนดให้ใช้บังคับตั้งพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามความในวรรคก่อนจะต้องนำเสนอต่อรัฐสภาภายในสองวันนับแต่วันประกาศใช้และให้นำความในวรรคสองและวรรคสามแห่งมาตรา 72 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 81 “ในระหว่างสมัยประชุม ถ้าคณะรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการภาษีอากรหรือเงินตราฉบับใดจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดิน จะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์เพื่อตราเป็นพระราชกำหนดให้ใช้ตั้งพระราชบัญญัติก็ได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 151 “ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวข้องกับการภาษีอากรหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับตั้งเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามความในวรรคก่อนจะต้องนำเสนอต่อรัฐสภาภายในสองวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา 150 วรรคสองและวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 89 “ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวข้องกับการภาษีอากรหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับ เพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับตั้งเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามความในวรรคก่อนจะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสองวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา 88 วรรคสองและวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 147 “ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวข้องกับการภาษีอากรหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับตั้งเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่ง จะต้องนำเสนอต่อรัฐสภาภายในสองวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา 146 วรรคสองและวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 191 “ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับ เพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่ง จะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสองวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา 190 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 158 “ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตราซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่ง จะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสามวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา 157 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 177 “ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตราซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่ง จะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสามวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา 175 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 220 มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2550

มาตรา 187 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกา โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 56 และรัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 95 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 86 “พระมหากษัตริย์ทรงพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกา”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 78, ปี 2492 มาตรา 157, ปี 2511 มาตรา 153, ธรรมนูญ ปี 2515 มาตรา 16, ปี 2519 มาตรา 20, ธรรมนูญ ปี 2520 มาตรา 25, ปี 2521 มาตรา 159, ธรรมนูญปี 2534 มาตรา 25, ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 178, ปี 2540 มาตรา 221 และปี 2549 มาตรา 16 มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2550

มาตรา 190 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศ อย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว

ก่อนการดำเนินการเพื่อทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศตามวรรคสอง คณะรัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และต้องชี้แจงต่อรัฐสภาเกี่ยวกับหนังสือสัญญานั้น ในการนี้ ให้คณะรัฐมนตรีเสนอกรอบการเจรจาต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบด้วย

เมื่อลงนามในหนังสือสัญญาตามวรรคสองแล้ว ก่อนที่จะแสดงเจตนาให้มีผลผูกพัน คณะรัฐมนตรีต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงรายละเอียดของหนังสือสัญญานั้น และในกรณีที่การปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนหรือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบนั้นอย่างรวดเร็ว เหมาะสม และเป็นธรรม

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการกำหนดขั้นตอนและวิธีการจัดทำหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า หรือการลงทุน อย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าวโดยคำนึงถึงความเป็นธรรมระหว่างผู้ที่ได้ประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญานั้นและประชาชนทั่วไป

ในกรณีที่มีปัญหาตามวรรคสอง ให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะวินิจฉัยชี้ขาด โดยให้นำบทบัญญัติตามมาตรา 154(1) มาใช้บังคับกับการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยอนุโลม

เหตุผลในการร่าง เพิ่มความในวรรคสามและวรรคสี่ ของมาตรา 224 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 โดยกำหนดขึ้นเพื่อให้รัฐต้องให้ข้อมูลแก่ประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวกับสนธิสัญญาและจัดให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นในสนธิสัญญาที่รัฐจะเข้าทำกับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งรัฐต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ทราบด้วยเพื่อที่รัฐจะได้นำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจก่อนเข้าทำสนธิสัญญา ตลอดจนต้องจัดให้ประชาชนเข้าตรวจสอบและขอดูรายละเอียดของสนธิสัญญาได้ และเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามสนธิสัญญาอย่างรวดเร็ว เหมาะสม และเป็นธรรมด้วย เพื่อเป็นหลักประกันมิให้รัฐทำสนธิสัญญาที่มีผลกระทบต่อประเทศหรือทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเสียหาย

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น พระราชบัญญัติธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 36 “การเจรจาการเมืองกับต่างประเทศเป็นหน้าที่ของกรรมการผู้แทนราษฎร และกรรมการอาจตั้งผู้แทนเพื่อการนี้ได้

การเจรจาได้ดำเนินไปประการใดให้กรรมการรายงานกราบบังคมทูลกษัตริย์ทรงทราบ การให้สัตยาบันสัญญาทางพระราชไมตรีเป็นพระราชอำนาจของกษัตริย์ แต่จะทรงใช้พระราชอำนาจนี้ตามคำแนะนำของกรรมการราษฎร”

รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 54 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม ทำหนังสือสัญญาสันติภาพสงบศึกและทำหนังสือสัญญาอื่น ๆ กับนานาประเทศ

การประกาศสงครามนั้น จะทรงทำต่อเมื่อไม่ขัดกับบทบัญญัติแห่งกติกาสันนิบาตชาติ หนังสือสัญญาใด ๆ มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตต์สยาม หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญาไร้อื่น ๆ ท่านว่าต้องได้รับความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 76 รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 154 และรัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 150 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพสงบศึก และทำหนังสือสัญญาอื่นกับนานาประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตต์ไทยหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญาต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 84 “พระมหากษัตริย์ทรงพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสงบศึกและทำหนังสือสัญญาอื่น ๆ กับนานาประเทศ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 92 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพสงบศึก และทำหนังสือสัญญาอื่นกับนานาประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญาต้องได้รับความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 195 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพสงบศึกและทำหนังสือสัญญาอื่นกับนานาประเทศ หรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอธิปไตยแห่งชาติ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา หรือสนธิสัญญาพันธมิตรทางทหารต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 162 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอธิปไตยแห่งชาติ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติ เพื่อให้การเป็นไปตามสัญญาต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 181 และรัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 224 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา”

ข้อสังเกต บทเฉพาะกาล มาตรา 305(5) บัญญัติให้ในวาระเริ่มแรกการใดที่เกี่ยวกับการจัดทำหรือดำเนินการตามหนังสือสัญญาที่ได้ดำเนินการไปแล้วก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ให้เป็นอันใช้ได้ และมีให้นำบทบัญญัติมาตรา 190 วรรคสาม มาใช้บังคับ แต่ให้นำบทบัญญัติมาตรา 190 วรรคสาม มาใช้บังคับกับการดำเนินการที่ยังคงค้างอยู่และต้องดำเนินการต่อไป

มาตรา 191 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น พระราชบัญญัติธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 30 “คณะกรรมการราษฎรมีอำนาจให้อภัยโทษแต่ให้นำความขึ้นขอพระบรมราชานุญาตเสียก่อน”

รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 55 และรัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 93
“พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 85 “พระมหากษัตริย์ทรงพระราชอำนาจในการ
พระราชทานอภัยโทษ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 77, ปี 2492 มาตรา 155, ปี 2511 มาตรา 151, ปี
2517 มาตรา 196, ปี 2521 มาตรา 196, ปี 2521 มาตรา 163, ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา
182 และปี 2540 มาตรา 225 มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2550

**มาตรา 192 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการถอดถอนฐานันดร
ศักดิ์ และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์**

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 156, ปี 2495
มาตรา 94, ปี 2511 มาตรา 152, ปี 2517 มาตรา 197, ปี 2521 มาตรา 164, ปี 2534 แก้ไขปี
2538 มาตรา 183 และปี 2540 มาตรา 226 มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2550

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการขอพระราชทานพระ
บรมราชานุญาตเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. 2548 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวางระเบียบ
เกี่ยวกับเรื่องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้
กำหนดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะทรงเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เช่น

1. เหตุแห่งการเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตามข้อ 7 มีดังต่อไปนี้
 - 1.1 เป็นผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิต
 - 1.2 เป็นผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดย
ประมาทหรือความผิดลหุโทษ
 - 1.3 เป็นผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะ
ร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ หรือเพราะกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการ
ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน
 - 1.4 เป็นผู้ถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกเพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมาย
ว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนหรือตามกฎหมายอื่น โดยคำสั่งอันถึงที่สุด
 - 1.5 เป็นผู้ถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกเพราะกระทำผิดวินัยจากรัฐวิสาหกิจ
หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ โดยคำสั่งอันถึงที่สุด
 - 1.6 เป็นผู้ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่เพราะมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ
ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำความผิด
ต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

1.7 เป็นผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลายทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย

1.8 เป็นผู้ประพฤติตนไม่สมเกียรติหรือนำเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไปใช้ในกรณีไม่สมควร

2. ขั้นตอนการเรียกคืน ตามข้อ 8 และข้อ 9 ดังนี้

ข้อ 8 เมื่อผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์รายใดมีกรณีที่ต้องถูกเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามข้อ 7 ให้ส่วนราชการต้นสังกัดหรือส่วนราชการที่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการรวบรวมเอกสารหลักฐานและประวัติการได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของผู้นั้นเพื่อส่งเรื่องไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เมื่อสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้รับเรื่องแล้วหรือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นสมควรให้เสนอรายชื่อพร้อมทั้งชั้นตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่สมควรขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเรียกคืนให้นายกรัฐมนตรีพิจารณา ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นชอบแล้วให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเสนอรายชื่อและชั้นตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเรียกคืนไปยังสำนักราชเลขาธิการ เพื่อนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกคืนแล้ว ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

ข้อ 9 เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามข้อ 8 แล้ว ให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีแจ้งให้ส่วนราชการต้นสังกัดของผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือส่วนราชการที่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการเรียกเครื่องราชอิสริยาภรณ์คืนจากผู้ได้รับพระราชทานหรือทายาทของผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แล้วแต่กรณี โดยพลัน หากผู้ได้รับพระราชทานหรือทายาทของผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไม่สามารถส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วยประการใด ๆ ให้ใช้ราคาตามที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีกำหนดในกรณีที่ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์รายใดซึ่งมีเหตุที่จะต้องถูกเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์แล้วได้วายชนม์ลงให้ดำเนินการเรียกคืนโดยพลัน

มาตรา 193 พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดี และเทียบเท่า และทรงให้พ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่กรณี ที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น พระราชบัญญัติธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 35 “การตั้ง การถอดตำแหน่งเสนาบดี ย่อมเป็นพระราชอำนาจของกษัตริย์ พระราชอำนาจนี้จะทรงใช้แต่โดยตามคำแนะนำของคณะกรรมการราษฎร”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 158, รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 96 และรัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 154 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและถอดถอนข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดีและเทียบเท่า”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 198, รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 165 และรัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 184 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ข้าราชการฝ่ายทหาร และฝ่ายพลเรือนตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดี และเทียบเท่าพ้นจากตำแหน่ง”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 227 “มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2550

กฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

1. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 บัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้ดังนี้ มาตรา 52 บัญญัติว่า “การบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ และการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ให้ดำเนินการตามมาตรา 46 มาตรา 50 มาตรา 51 มาตรา 57 มาตรา 58 มาตรา 59 มาตรา 60 มาตรา 61 มาตรา 62 มาตรา 63 มาตรา 64 มาตรา 65 หรือมาตรา 66 แล้วแต่กรณี และให้ผู้มีอำนาจดังต่อไปนี้เป็นผู้สั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(1) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับ 11 ให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดนำเสนอ คณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดเป็นผู้สั่งบรรจุ และให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

(2) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับ 10 ให้ปลัดกระทรวงผู้บังคับบัญชาเสนอรัฐมนตรีเจ้าสังกัดเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติจาก คณะรัฐมนตรีแล้ว ให้ปลัดกระทรวงผู้บังคับบัญชาเป็นผู้สั่งบรรจุและให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ยกเว้นการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับ 10 ที่ระบุไว้ใน (3) ส่วนการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับ 10 ในส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและไม่สังกัดกระทรวงหรือทบวงแต่อยู่ในบังคับบัญชาของ นายกรัฐมนตรีหรือในส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและมีหัวหน้าส่วนราชการรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีให้อธิบดีผู้บังคับบัญชาเสนอรัฐมนตรีเจ้าสังกัดเพื่อนำเสนอ

คณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้อธิบดีผู้บังคับบัญชาเป็นผู้สั่งบรรจุ และให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

(3) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับ 10 ในส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม และไม่สังกัดกระทรวงหรือทบวงแต่อยู่ในบังคับบัญชาของรัฐมนตรี หรือในสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี ให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้วให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดเป็นผู้สั่งบรรจุ และให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

ฯลฯ”

1.2 มาตรา 120 บัญญัติว่า “การออกจากราชการของข้าราชการพลเรือนสามัญ ตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 10 ขึ้นไป ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันออกจากราชการ”

2. มติคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2547 เห็นชอบตามที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเสนอแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งตั้งข้าราชการระดับ 10 หรือระดับ 11 ในเรื่องดังต่อไปนี้ การแต่งตั้งย้อนหลัง การแต่งตั้งล่วงหน้า วันที่ขอให้การแต่งตั้งมีผล การแต่งตั้งและการให้พ้นจากตำแหน่ง รวมทั้งแบบรับรองประวัติที่กำหนดให้ส่วนราชการกรอกข้อมูลข้าราชการที่ได้รับการเสนอชื่อแต่งตั้งเพื่อเลื่อนระดับในแบบตรวจสอบการแต่งตั้งข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งระดับ 10 หรือระดับ 11 เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหมายและเหมาะสมกับตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง และเพิ่มเติมแบบประวัติเพื่อประกอบการนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0504/ว9 ลงวันที่ 16 มกราคม 2547 รายละเอียดปรากฏตามผนวก 4

มาตรา 195 บทกฎหมาย พระราชทัณฑ์และโทษ และพระบรมราชโองการอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้

บทกฎหมายที่ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้วหรือถือเสมือนหนึ่งว่าได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยพลัน

ข้อสังเกต มาตรา 195 ได้นำบทบัญญัติในมาตรา 231 และมาตรา 232 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาบัญญัติรวมไว้ในมาตราเดียวกัน

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น พระราชบัญญัติธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 3 “กษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดของประเทศ พระราชบัญญัติก็ดี คำวินิจฉัยของศาลก็ดี การอื่น ๆ ซึ่งจะมีบทกฎหมายระบุไว้โดยเฉพาะก็ดี จะต้องกระทำในนามของกษัตริย์”

มาตรา 7 “การกระทำใด ๆ ของกษัตริย์ต้องมีกรรมการราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดลงนามด้วย โดยได้รับความยินยอมของคณะกรรมการราษฎรจึงจะใช้ได้ มิฉะนั้นเป็นโมฆะ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 57 “ภายในบังคับแห่งมาตรา 32 และ 46 บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ท่านว่ารัฐมนตรี นายหนึ่งต้องลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเป็นผู้รับผิดชอบ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 79 “ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 48 และมาตรา 66 บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขาและพระบรมราชโองการใดอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีคนหนึ่งลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเป็นผู้รับผิดชอบ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 แก้ไขปี 2491 (ฉบับที่ 2) มาตรา 87 “ภายใต้บังคับมาตรา 56 มาตรา 74 และมาตรา 95 สืบต่อบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขาและพระบรมราชโองการใดอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดินต้องมีรัฐมนตรีคนหนึ่งลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 160 “ภายใต้บังคับมาตรา 14 มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 82 มาตรา 85 มาตรา 116 มาตรา 140 และมาตรา 174 บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดินต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 98 “ภายใต้บังคับมาตรา 17 มาตรา 61 และมาตรา 81 บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

ธรรมนูญ ปี 2502 มาตรา 18 และธรรมนูญ ปี 2515 มาตรา 18 “บรรดาบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมี นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

การตั้งนายกรัฐมนตรี ให้ประธานสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 156 “ภายใต้บังคับมาตรา 13 มาตรา 18 มาตรา 112 มาตรา 137 และมาตรา 170 วรรคสอง บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 201 รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 168 และรัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 185 จัตวา “บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2519 มาตรา 22 ธรรมนูญ ปี 2520 มาตรา 28 และธรรมนูญ ปี 2534 มาตรา 28 “บรรดาบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใดอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

รัฐธรรมนูญ ปี 2549 มาตรา 17 “บรรดาบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่รัฐธรรมนูญนี้จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

หมวด 15

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มาตรา 291 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

(1) ผู้ติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หรือจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

ผู้ติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปของรัฐ จะเสนอมิได้

(2) ผู้ติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(3) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขึ้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(4) การพิจารณาในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมด้วย

การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(5) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้ว ให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(6) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(7) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวแล้วให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา 150 และมาตรา 151 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เหตุผลในการร่าง หลักการแก้ไขรัฐธรรมนูญยังคงหลักการเดิมของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 แต่ได้เพิ่มให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อเสนอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญได้ด้วยเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้โดยตรง ตามความต้องการของประชาชน

เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น รัฐธรรมนูญ ปี 2475 มาตรา 63 “รัฐธรรมนูญนี้ จะแก้ไขเพิ่มเติมได้แต่โดยเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติม ท่านว่าต้องมาจากคณะรัฐมนตรีทางหนึ่ง หรือมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งรวมกันมีจำนวนไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสี่แห่งจำนวนสมาชิกทั้งหมดทางหนึ่ง

2. เมื่อสมาชิกได้ลงมติครั้งหนึ่งแล้ว ท่านให้รอไว้หนึ่งเดือน เมื่อพ้นกำหนดแล้วให้นำขึ้นเสนอสภาเพื่อลงมติอีกครั้งหนึ่ง

3. การออกเสียงลงคะแนน ท่านให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่ต่ำกว่าสามในสี่แห่งจำนวนสมาชิกทั้งหมด

เมื่อการออกเสียงลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวข้างบนนี้แล้ว ท่านจึงให้ดำเนินการต่อไปตามบทบัญญัติมาตรา 38, 39”

รัฐธรรมนูญ ปี 2489 มาตรา 85 “รัฐธรรมนูญนี้จะแก้ไขเพิ่มเติมได้แต่โดยเงื่อนไขต่อไปนี้

(1) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกสภาผู้แทนซึ่งต้องมีจำนวนไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

- (2) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้ให้รัฐสภาพิจารณาร่วมกันเป็นสามวาระ
- (3) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งชั้นรับหลักการให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นไม่ต่ำกว่าสองในสามแห่งจำนวนสมาชิกทั้งสองสภา
- (4) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ซึ่งมีคำเสนอแก้ไขแปรญัตติหรือซึ่งมีการแก้ไขโดยคณะกรรมการ ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ
- (5) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดแล้วต้องนำเสนอรัฐสภา เพื่อพิจารณาในวาระที่สามต่อไป
- (6) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามชั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นกฎหมายไม่ต่ำกว่าสองในสามแห่งจำนวนสมาชิกทั้งสองสภา
- (7) เมื่อการออกเสียงลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวข้างบนนี้แล้ว จึงให้ดำเนินการต่อไปตามความในมาตรา 20”

รัฐธรรมนูญ ปี 2490 มาตรา 93 “รัฐธรรมนูญนี้แก้ไขเพิ่มเติมได้โดยความเห็นชอบของรัฐสภา”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 173 “รัฐธรรมนูญนี้จะแก้ไขเพิ่มเติมได้ก็แต่โดยเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- (1) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนรวมกัน หรือจากสมาชิกของแต่ละสภา ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา
- (2) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้ ให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ
- (3) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งชั้นรับหลักการให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา
- (4) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สอง ชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ
- (5) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้วให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(6) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้ายให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(7) เมื่อการออกเสียงลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวข้างบนนี้แล้ว ให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา 76 และมาตรา 77 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 174 ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงพระราชดำริเห็นว่าร่างรัฐธรรมนูญที่นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายตามมาตรา 173 กะทบถึงประโยชน์ได้เสียสำคัญของประเทศหรือประชาชนและทรงพระราชดำริเห็นสมควรให้ประชาชนได้วินิจฉัย พระมหากษัตริย์ย่อมทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญนั้น

ในการให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกาภายในกำหนดเวลาเก้าสิบวัน นับแต่วันที่นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายในพระราชกฤษฎีกานั้น ต้องกำหนดวันให้ประชาชนออกเสียงภายในเก้าสิบวัน ซึ่งต้องเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร และให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

ในเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจตามมาตรา 174 นี้ มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 173(7) มาใช้บังคับ

มาตรา 175 ในการให้ประชาชนออกเสียงตามมาตรา 174 ถ้ามีเสียงข้างมากเป็นประชามติเห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงลงพระปรมาภิไธยภายในสามสิบวัน นับแต่วันประกาศผลประชามติ และเมื่อได้ประกาศรัฐธรรมนูญนั้นในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ถ้าไม่มีเสียงข้างมากเป็นประชามติเห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญ ก็ให้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นตกไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2492 มาตรา 176 และรัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 171 “บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น”

รัฐธรรมนูญ ปี 2495 มาตรา 111 “รัฐธรรมนูญนี้จะแก้ไขเพิ่มเติมได้ ก็แต่โดยเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

(2) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้ ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเป็นสามวาระ

(3) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งชั้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

(4) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองชั้นพิจารณา เรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(5) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้ว ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(6) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามชั้นสุดท้ายให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

(7) เมื่อการออกเสียงลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวข้างบนนี้แล้ว ให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา 71 และมาตรา 72 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2511 มาตรา 169 “การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะกระทำได้ก็แต่โดยหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

(1) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนทั้งสองสภารวมกันหรือจากสมาชิกของแต่ละสภา ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(2) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(3) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งชั้นรับหลักการให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(4) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(5) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้วให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(6) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามชั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(7) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวข้างบนนี้แล้ว ให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา 74 และมาตรา 75 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

มาตรา 170 “ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงพระราชดำริเห็นว่า ร่างรัฐธรรมนูญที่นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายตามมาตรา 169 กระทั่งถึงประโยชน์ได้เสียสำคัญของประเทศหรือประชาชน และทรงพระราชดำริเห็นสมควรให้ประชาชนได้วินิจฉัย พระมหากษัตริย์ย่อมทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญนั้น

ในการให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติ จะได้มีประกาศพระบรมราชโองการภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

เมื่อมีประกาศพระบรมราชโองการตามวรรคสองให้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดวันให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศพระบรมราชโองการ และวันออกเสียงประชามติต้องเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

ในเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจตามมาตรานี้มีให้นำบทบัญญัติ มาตรา 169(7) มาใช้บังคับ”

มาตรา 172 “ในการให้ประชาชนออกเสียงตามมาตรา 170 ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ ถ้ามีประชามติเห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงลงพระปรมาภิไธยภายในสามสิบวันนับแต่วันประกาศผลประชามติ และเมื่อได้ประกาศรัฐธรรมนูญนั้นในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้ ถ้ามีประชามติไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญ ให้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นตกไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2517 มาตรา 228 “การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะกระทำได้ก็แต่โดยหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

(1) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

(2) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(3) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งซึ่งรับหลักการให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(4) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองซึ่งพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(5) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้วให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(6) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้ายให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วย ในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(7) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวแล้วให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา 98 และมาตรา 99 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

มาตรา 229 “ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงพระราชดำริเห็นว่าร่างรัฐธรรมนูญที่นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายตามมาตรา 228 กระทบถึงประโยชน์ได้เสียสำคัญของประเทศหรือประชาชน และทรงพระราชดำริเห็นสมควรให้ประชาชนได้วินิจฉัย พระมหากษัตริย์ย่อมทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญนั้น

ในการให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติ จะได้มีประกาศพระบรมราชโองการภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายและให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

เมื่อมีประกาศพระบรมราชโองการตามวรรคสองให้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดวันให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศพระบรมราชโองการ และวันออกเสียงประชามติต้องเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

ในเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจตามมาตรานี้มีให้นำบทบัญญัติ มาตรา 228(7) มาใช้บังคับ”

มาตรา 230 “บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น”

มาตรา 231 “ในการให้ประชาชนออกเสียงตามมาตรา 229 ให้ถือเอาเสียงข้างมาก เป็นประมาณ ถ้ามีประชามติเห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงลงพระปรมาภิไธยภายในสามสิบวันนับแต่วันประกาศผลประชามติและเมื่อได้ประกาศรัฐธรรมนูญนั้นในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ ถ้ามีประชามติไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญให้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นตกไป”

รัฐธรรมนูญ ปี 2519 มาตรา 24 “การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะกระทำได้ก็แต่โดยหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี
- (2) ผู้ติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และให้สภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินพิจารณาเป็นสามวาระ
- (3) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขึ้นรับหลักการให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วย ในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน
- (4) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองขึ้นพิจารณาลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ
- (5) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้วให้รอไว้ห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้ว ให้สภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินพิจารณาในวาระที่สามต่อไป
- (6) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขึ้นสุดท้ายให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วย ในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน
- (7) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวแล้ว ให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อจะได้ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศรัฐธรรมนูญนั้นในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

รัฐธรรมนูญ ปี 2521 มาตรา 194 “การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จะกระทำได้ก็แต่โดยหลักเกณฑ์และวิธีการ ดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร ผู้ติขอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้

(2) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(3) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งชั้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(4) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(5) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้วให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(6) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามชั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(7) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวแล้วให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา 77 และมาตรา 78 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2534 แก้ไขปี 2538 มาตรา 211 “การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จะกระทำได้อีกแต่โดยหลักเกณฑ์และวิธีการ ดังต่อไปนี้

(1) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือจากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอหรือร่วมเสนอญัตติดังกล่าวได้ เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้

(2) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(3) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งชั้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และลงคะแนนโดยเปิดเผยและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(4) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(5) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้วให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาวาระที่สามต่อไป

(6) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(7) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวแล้วให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา 93 และมาตรา 94 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 313 “การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะกระทำได้ก็แต่โดยหลักเกณฑ์และวิธีการ ดังต่อไปนี้

(1) ผู้ติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอหรือร่วมเสนอญัตติดังกล่าวได้เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้

ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปของรัฐ จะเสนอมิได้

(2) ผู้ติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและให้รัฐสภาพิจารณาสามวาระ

(3) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขึ้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีการเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(4) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(5) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาวาระที่สามต่อไป

(6) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้ายให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(7) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวแล้ว ให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายและให้นำบทบัญญัติมาตรา 93 และมาตรา 94 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

บทเฉพาะกาล

มาตรา 303 ในวาระเริ่มแรก ให้คณะรัฐมนตรีที่เข้าบริหารราชการแผ่นดินภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ ดำเนินการจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังต่อไปนี้ ให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด

(1) กฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดรายละเอียดเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองการใช้สิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 40 มาตรา 44 บทบัญญัติในส่วนที่ 7 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ส่วนที่ 8 สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา ส่วนที่ 9 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน รวมทั้งกฎหมายว่าด้วยข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 56 ส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระตามมาตรา 61 วรรคสอง กฎหมายว่าด้วยสภาพพัฒนาการเมืองตามมาตรา 78(7) กฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์การเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา 81(4) กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสภาเกษตรกรตามมาตรา 84(8) กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองตามมาตรา 87(4) และกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามมาตรา 256 ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่แถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา 176

(2) กฎหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาของชาติตามมาตรา 80 โดยส่งเสริมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต วิทยาลัยชุมชนหรือรูปแบบอื่น รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายเพื่อกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระบบการศึกษาทุกระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่แถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา 176

(3) กฎหมายตามมาตรา 190 วรรคห้า โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการดำเนินการจัดทำหนังสือสัญญาที่มีการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยที่มีความเป็นอิสระซึ่งดำเนินการก่อนการเจรจาทำหนังสือสัญญา โดยไม่มีการขัดกันระหว่างประโยชน์ของรัฐ

กับผลประโยชน์ของผู้ศึกษาวิจัยไม่ว่าในช่วงเวลาใดของการบังคับใช้หนังสือสัญญา ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่แถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา 176

(4) กฎหมายตามมาตรา 86(1) และมาตรา 167 วรรคสาม ภายในสองปีนับแต่วันที่แถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา 176

(5) กฎหมายว่าด้วยกาหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายรายได้ท้องถิ่น กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น กฎหมายเกี่ยวกับข้าราชการส่วนท้องถิ่น และกฎหมายอื่นตามหมวด 14 การ ปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ภายในสองปีนับ ตั้งแต่วันที่แถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา 176 ในการนี้ จะจัดทำเป็นประมวลกฎหมาย ท้องถิ่นก็ได้

ในกรณีที่ปรากฏว่ากฎหมายใดที่ตราขึ้นก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ มี เนื้อหาสาระเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้แล้ว ให้ถือเป็นการยกเว้นที่จะไม่ ต้องดำเนินการตามมาตรานี้อีก

รายละเอียดกฎหมายตามมาตรา 303 ที่กำหนดให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการจัดทำหรือ ปรับปรุง รายละเอียดปรากฏตามผนวก 5

มาตรา 308 ให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้ รัฐธรรมนูญนี้ แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายที่มีการดำเนินการที่เป็นอิสระภายใน เก้าสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ โดยให้คณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่ศึกษา และเสนอแนะการจัดทำกฎหมายที่จำเป็นต้องตราขึ้นเพื่ออนุวัติการตามบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญ และให้คณะกรรมการดังกล่าวจัดทำกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการ ปฏิรูปกฎหมาย ตามมาตรา 81(3) ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้ รัฐธรรมนูญนี้ โดยในกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติกำหนดให้มีหน้าที่ สนับสนุนการดำเนินการร่างกฎหมายของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วยการดำเนินการ ตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานอื่นที่มีหน้าที่ต้องจัดทำกฎหมาย ในความรับผิดชอบ

ข้อสังเกต คณะรัฐมนตรีที่จะแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายนี้เป็น คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ และต้องแต่งตั้ง ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ โดยคณะรัฐมนตรีชุดดังกล่าวยังบริหาร ราชการแผ่นดินอยู่ในวันที่แต่งตั้ง คณะกรรมการที่จะแต่งตั้งต้องเป็นคณะกรรมการที่มีการ ดำเนินการที่เป็นอิสระและมีหน้าที่สำคัญอยู่สองประการ คือ ประการที่หนึ่ง ศึกษาและเสนอแนะ การจัดทำกฎหมายที่จำเป็นต้องตราขึ้นเพื่ออนุวัติการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ประการที่ สอง จัดทำกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมาย ตามมาตรา 81(3) ให้แล้วเสร็จ

ภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ โดยในกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติกำหนดให้มีหน้าที่สนับสนุนการดำเนินการร่างกฎหมายของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วย

มาตรา 81(3) กำหนดให้จัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมายที่ดำเนินการเป็นอิสระ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากฎหมายของประเทศ รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญโดยต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายนั้นประกอบด้วย

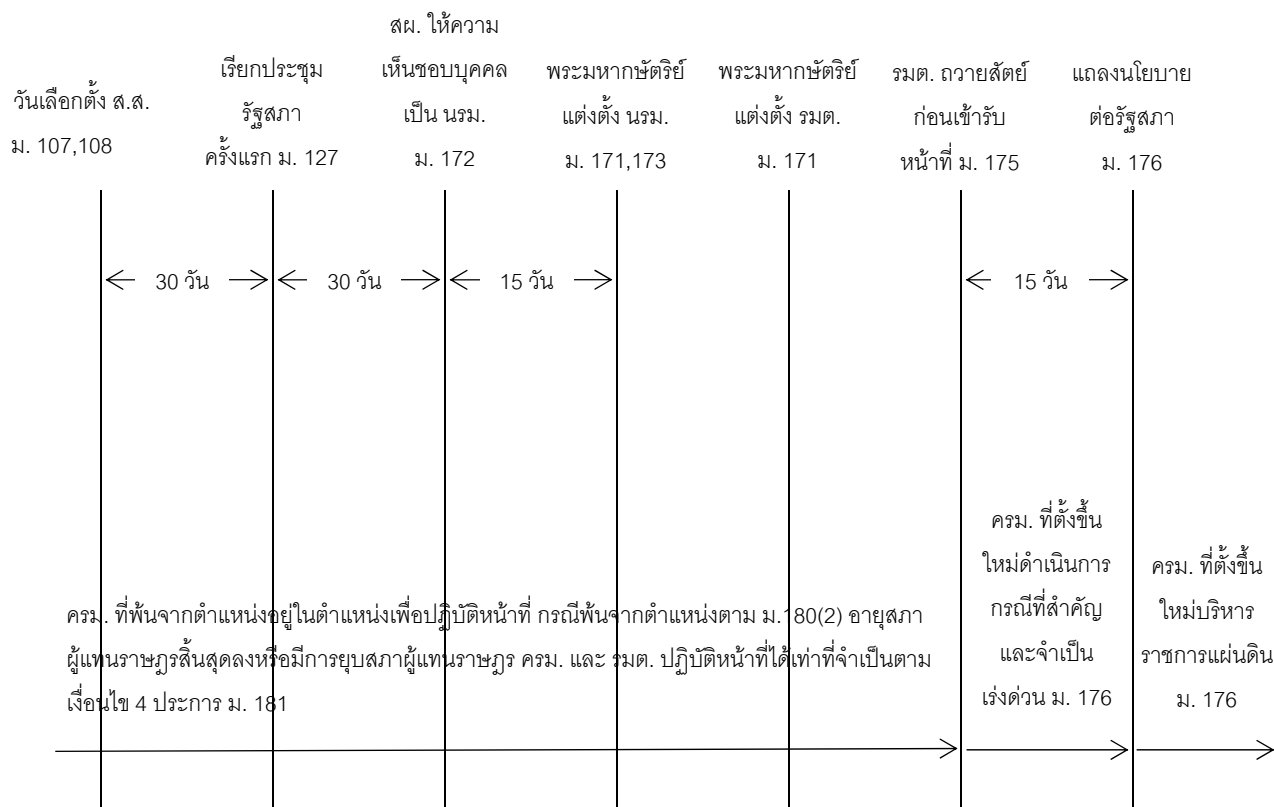
เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้จะเห็นได้ว่า องค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมายเป็นองค์กรที่ดำเนินการเป็นอิสระ มีหน้าที่ปรับปรุงและพัฒนากฎหมายของประเทศ ปรับปรุงกฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โดยการปรับปรุงและพัฒนาดังกล่าวต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายนั้นประกอบด้วย กับมีหน้าที่ในการสนับสนุนการดำเนินการร่างกฎหมายของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตามมาตรา 142(4) ประกอบกับมาตรา 163

สารบัญภาคผนวก

1. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0204/ว161 ลงวันที่ 12 ตุลาคม 2542 เรื่อง การวางแบบกฎหมายให้สอดคล้องกับมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ครั้งที่ 2)
2. คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 493/2548 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2548 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรีตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ปีที่หนึ่ง (23 มีนาคม 2548 - 23 มีนาคม 2549)
3. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0203/ว19 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2548 เรื่อง แนวทางการจัดทำแผนนิติบัญญัติ
4. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0504/ว9 ลงวันที่ 16 มกราคม 2547 เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งตั้งข้าราชการระดับ 10 หรือระดับ 11
5. กฎหมายที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 303 กำหนดให้ คณะรัฐมนตรีดำเนินการจัดทำหรือปรับปรุง
6. การปฏิบัติหน้าที่/การดำเนินการ/การบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งและคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่

ผนวก 6

การปฏิบัติหน้าที่/การดำเนินการ/การบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งและคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่

หมายเหตุ ระยะเวลาที่ระบุเป็นระยะเวลายาวที่สุดที่รัฐธรรมนูญกำหนด

บรรณานุกรม

รัฐธรรมนูญ

1. พระธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475
2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475
3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489
4. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490
5. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492
6. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495
7. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502
8. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511
9. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515
10. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517
11. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519
12. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520
13. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
14. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534
15. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534
16. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
17. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549
18. ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

กฎหมาย

1. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535
2. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546
3. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการเสนอเรื่องและการประชุมคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2548
4. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดทำแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2547
5. ระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2548

มติคณะรัฐมนตรี

1. วันที่ 5 ตุลาคม 2542 เรื่อง การวางแบบกฎหมายให้สอดคล้องกับมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
2. วันที่ 13 มกราคม 2547 เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งตั้งข้าราชการระดับ 10 หรือระดับ 11
3. วันที่ 15 มีนาคม 2548 เรื่อง การขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
4. วันที่ 12 ตุลาคม 2548 เรื่อง ยืนยันร่างพระราชบัญญัติที่ยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จตามมาตรา 178 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
5. วันที่ 10 ตุลาคม 2549 เรื่อง การมอบหมายตามมาตรา 7 ของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการเสนอเรื่องและการประชุมคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2548

หนังสือและเอกสารอื่น

1. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ. โครงการเฉลิมพระเกียรติสารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) สถาบันพระปกเกล้า กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2545.
2. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ. 4 ปี รัฐธรรมนูญ : ปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิรูปการเมือง กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, 2544.
3. สภาร่างรัฐธรรมนูญ. ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ฉบับลงประชามติ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสาสมัครศึกษาดินแดน กรมการปกครอง, 2550.
4. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี สมัยนายกรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2548 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548.
5. คำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 493/2548 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2548 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินงานของคณะรัฐมนตรีตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ปีที่หนึ่ง (23 มีนาคม 2548 – 23 มีนาคม 2549)